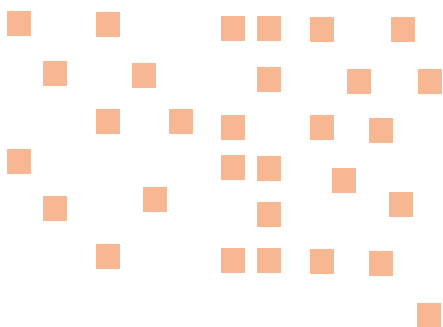

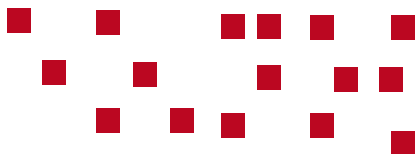
UKRAINA

SYTUACJA BEZPIECZEŃSTWA

**Sytuacja bezpieczeństwa i zagrożenia
dla ludności cywilnej**

**DPU-WIKP-424/227/2025
23.04.2025**

TREŚĆ ZLECENIA

Proszę o informację na temat sytuacji bezpieczeństwa w Ukrainie.

INFORMACJE DEMOGRAFICZNE

Ludność: Na terytorium Ukrainy (w granicach z 1991 r.) zamieszkuje obecnie ok. 35 mln osób, w tym na terytoriach kontrolowanych przez władze Ukrainy ok. 28-30 mln osób.^{[1][2][3]} Według szacunków ONZ, od początku inwazji Rosji na Ukrainę (2014 r.) liczba ludności Ukrainy zmniejszyła się o ok. 10 mln, czyli o około 25%.^[4]

Skład etniczny (dane sprzed 24 lutego 2022 r.): Ukraińcy – 77,5%, Rosjanie – 17,3%, Białorusini – 0,6%, Mołdawianie – 0,5%, Tatarzy Krymscy – 0,5%, Bułgarzy – 0,4%, Węgrzy – 0,4%, Rumuni – 0,3%, Polacy – 0,3%, Żydzi – 0,2%, Ormianie – 0,2%, Grecy – 0,2%, Tatarzy – 0,2%.^{[5][6]}

Skład religijny: chrześcijaństwo – 83,9% (w tym: Ukraiński Kościół Prawosławny Patriarchatu Moskiewskiego, UKP PM – 34,3%; Autokefaliczny Kościół Prawosławny Ukrainy, KPU – 19,6%, Ukraiński Kościół Grecko-Katolicki – 13,1%; i inne wyznania chrześcijańskie), niewierzący – 14,8%; muzułmanie – 1,2%; wyznawcy judaizmu – 0,1%.^[7]

USTRÓJ I SYTUACJA POLITYCZNA

USTRÓJ

24 sierpnia 1991 r. Ukraina proklamowała niepodległość, a kilka miesięcy później, wraz z Rosją i Białorusią, doprowadziła do rozwiązania ZSRR.^[8] Zgodnie z zapisami obecnie obowiązującej Konstytucji Ukrainy z 1996 r., Ukraina jest suwerennym

¹ Fakty.com.ua. (Факти ICTV), Скільки людей проживає в Україні і скільки залишиться після війни: дані демографа, 12.03.2025, 10:52, <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20250312-skilky-lyudej-prozhyvaye-v-ukrayini-i-skilky-zalyshytsya-pislya-vijny-dani-demografa/>

² RBC Ukraine (РБК Україна), Демограф Олександр Гладун: Треба визнати, що нас в країні після війни буде 30 мільйонів, 29.10.2024, 08:00, <https://www.rbc.ua/rus/news/demograf-oleksandr-gladun-treba-viznati-shcho-1730104443.html>

³ Decentralization (Децентралізація в Україні), Области, 30.01.2025, <https://decentralization.ua/areas/>

⁴ UN News Ukraine: Population drops by 10 million since Russia invaded in 2014, UNFPA reports, 22.10.2024, <https://news.un.org/en/story/2024/10/1155976>

⁵ WorldAtlas.com., Major Ethnic Groups Of Ukraine, 18.07.2019, <https://www.worldatlas.com/articles/major-ethnic-groups-of-the-ukraine.html>

⁶ DESS, Етнічні спільноти України, <https://dess.gov.ua/statistics-2020-ethno/>

⁷ DESS, Релігійні організації: узагальнення за даними ЄДР. Станом на 20 жовтня 2022 року, <https://dess.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/2022.10.20-REL-data-public.xlsx>

⁸ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Trwale państwo. Trzydziestolecie niepodległości Ukrainy, 24.08.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2021-08-24/trwale-panstwo-trzydziestolecie-niepodleglosci-ukrainy>

i niezależnym, demokratycznym państwem prawa (art. 1 Konstytucji). Ukraina jest republiką o prezydencko-parlamentarnym systemie politycznym.^[9]

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

Ukraina dzieli się na: 24 obwody (ukr. область, odpowiednik polskich województw); Autonomiczną Republikę Krym; 2 wydzielone miasta na prawach obwodu: Kijów i Sewastopol. Obwody dzielą się na 120-140 rejonów (ukr. райони, odpowiednik powiatów); 1439-1469 terytorialnych gromad (ukr. територіальні громади, odpowiednik gmin).^{[10][11]}

24 lutego 2022 r. -dekretem Prezydenta Ukrainy Nr 68/2022, na skutek pełnoskalowej inwazji FR na Ukrainę i na czas trwania stanu wojennego- na bazie istniejących rejonowych i obwodowych administracji państwowych utworzono rejonowe i obwodowe administracje wojskowe, które przejęły kompetencje samorządów terytorialnych.^[12]

W następstwie inwazji wojsk rosyjskich, Ukraina utraciła kontrolę nad Krymem oraz częścią obwodów: donieckiego, ługańskiego, chersońskiego i zaporoskiego, w tym nad najbardziej uprzemysłowionymi regionami, wraz z miastami obwodowymi: Donieckiem oraz Ługańskiem.^{[13][14][15]}

STRUKTURA WŁADZY

Głowa państwa. Głową państwa jest prezydent Ukrainy. Prezydent Ukrainy wybierany jest w wyborach powszechnych na pięcioletnią kadencję, z możliwością ubiegania się o drugą kadencję (art. 102-103 Konstytucji).^[16]

Ostatnie wybory prezydenckie w Ukrainie zostały przeprowadzone w dwóch turach: 31 marca i 21 kwietnia 2019 r. Wygrał je **Wołodymyr Oleksandrowytsch Zelenski** (ukr. Володимир Олександрович Зеленський), uzyskując 73,22% głosów.^[17]

⁹ Verkhovna Rada, The Constitution of Ukraine. Document 254к/96-BP, valid, current version - Revision on January 1, 2020, on the basis - 27-IX, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вп/page>

¹⁰ Portal „Decentralization” (Портал „Децентралізація”), Administrative - territorial structure of Ukraine (Адміністративно-територіальний устрій), https://decentralization.ua/state?sort_direction=&sort_by=

¹¹ Complex Statistical Publications/Statistical Publication „Ukraine in Figures 2022” (Комплексні статистичні публікації Статистичний збірник „Україна у цифрах 2022”), 2023, https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm

¹² Portal „Decentralization” (Портал „Децентралізація”), Реалізація військовими адміністраціями населених пунктів окремих повноважень ОМС в умовах воєнного стану - методичні рекомендації та зразки документів, 02.12.2022, <https://decentralization.ua/news/15825>, https://decentralization.ua/uploads/library/file/830/Metodychni_rekomendatsii_Viiyskovi_administratsii_realizatsiia-povnovazhen-2772-7349-2998.1.pdf

¹³ Guardian, A year of war: how Russian forces have been pushed back in Ukraine, 21.02.2023, <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2023/feb/21/a-year-of-war-how-russian-forces-have-been-pushed-back-in-ukraine>

¹⁴ Mind.ua., Росія контролює 18% території України – британське Міноборони, 05.12.2022, <https://mind.ua/news/20250345-rosiya-kontroluye-18-teritoriyi-ukrayini-britanske-minoboroni>

¹⁵ Radio Svoboda (RFE/RL's Ukrainian Service; Радіо Свобода – Українська редакція Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода, РВЄ/РС), Україна буде ключовим елементом стримування Росії у Європі: CSISE про переговори з Путіним, 31.01.2025, 09:56, <https://www.radiosvoboda.org/a/eksperty-csis-putin-rf-ukrayina/33298094.html>

¹⁶ Verkhovna Rada, The Constitution of Ukraine. Document 254к/96-BP, valid, current version - Revision on January 1, 2020, on the basis - 27-IX, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вп/page>

¹⁷ CVK Ukraine, Elections of the President of Ukraine on March 31, 2019, https://www.cvk.gov.ua/vibory_category/vibori-prezidenta-ukraini/vibori-prezidenta-ukraini-2019.html

Inauguracja nowego prezydenta Ukrainy odbyła się 20 maja 2019 r. i od tego dnia liczy się początek kadencji/sprawowania funkcji prezydenta przez W. Zelenskiego.^[18]

Kolejne wybory, zgodnie z kalendarzem wyborczym, powinny odbyć się 31 marca 2024 r., jednak z uwagi na obowiązujący stan wojenny, niemożność zapewnienia bezpiecznego głosowania oraz w związku z możliwymi rosyjskimi działaniami zmierzającymi do destabilizacji sytuacji w Ukrainie, ukraińskie władze podjęły decyzję o przełożeniu wyborów prezydenckich na okres po ogłoszeniu końca stanu wojennego.^{[19][20]}

Rząd i premier. Premier rządu mianowany jest przez prezydenta i zatwierdzany przez Radę Najwyższą (parlament) Ukrainy. Z kolei skład Gabinetu Ministrów (rządu) Ukrainy jest proponowany przez premiera i zatwierdzany przez parlament (art. 113 Konstytucji).^[21]

4 marca 2020 r. Rada Najwyższa (parlament) Ukrainy zatwierdziła na stanowisku nowego szefa Gabinetu Rady Ministrów dotychczasowego wicepremiera i ministra rozwoju gromad i terytoriów **Denysa Szmyhala**.^[22]

Parlament i wybory parlamentarne. Jedynym organem władzy ustawodawczej w Ukrainie jest parlament – Rada Najwyższa Ukrainy. W parlamencie zasiada 450 deputowanych wybieranych w powszechnych wyborach na pięcioletnią kadencję (art. 75-77 Konstytucji).^[23]

Ostatnie, przyspieszone, wybory do parlamentu odbyły się 21 lipca 2019 r. Wybory odbyły się według mieszanego systemu, zgodnie z którym połowa konstytucyjnego składu izby (225 deputowanych) wybierana jest z ogólnokrajowych list partyjnych, a 199 z okręgów jednomandatowych. Pozostałe 26 miejsc wakuje z powodu niemożności przeprowadzenia wyborów w okręgach jednomandatowych na Krymie i w części Donbasu.^[24]

Wybory parlamentarne, które powinny się odbyć w 2023 r., podobnie jak wybory prezydenckie zostały przełożone ze względu na stan wojenny.^[25]

SYSTEM PRAWNY

System prawny w Ukrainie oparty jest na prawie stanowionym. Współczesna konstytucja Ukrainy określa państwo jako „unitarne, demokratyczne, socjalne

¹⁸ Verkhovna Rada, The Constitution of Ukraine. Document 254к/96-BP, valid, current version - Revision on January 1, 2020, on the basis - 27-IX, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вп/page>

¹⁹ UkrInform, **Вибори під час війни: не потрібні й не можливі**, 29.02.2024, <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3833475-vibori-pid-cas-vijni-ne-potribni-j-ne-mozlivi.html>

²⁰ Suspilne, **Зеленський назвав три причини, чому президентські вибори в Україні потрібно відкласти**, 08.03.2024, <https://susilne.media/701664-zelenskij-nazvav-tri-pricini-comu-prezidentski-vibori-v-ukraini-potribno-vidklasti/>

²¹ Verkhovna Rada, The Constitution of Ukraine. Document 254к/96-BP, valid, current version - Revision on January 1, 2020, on the basis - 27-IX, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вп/page>

²² OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), **Denys Szmyhal nowym premierem Ukrainy**, 05.03.2020 <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2020-03-05/denys-szmyhal-nowym-premierem-ukrainy>

²³ Verkhovna Rada, The Constitution of Ukraine. Document 254к/96-BP, valid, current version - Revision on January 1, 2020, on the basis - 27-IX, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вп/page>

²⁴ CIA (Central Intelligence Agency), **The World Factbook, Ukraine**, 17.04.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/ukraine/#government>

²⁵ Rzeczpospolita, **Ukraina opóźnia wybory parlamentarne po raz pierwszy w historii**, 27.07.2023, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art38868391-ukraina-opoznia-wybory-parlamentarne-po-rap-pierwszy-w-historii>

i prawne” (preambuła), przestrzegające zasady trójpodziału władzy, w którym obowiązuje zwierzchność prawa (art. 6).^[26]

KARA ŚMIERCI

W 2000 r. w Ukrainie zniesiono karę śmierci za wszystkie przestępstwa.^[27]

SYTUACJA BEZPIECZEŃSTWA

ANALIZA STATYSTYCZNA

Według danych ACLED, w 2023 r. na terenie Ukrainy w wyniku różnych przypadków naruszenia bezpieczeństwa, zginęło ponad 30 tys. osób, w 2024 r. zginęło ok. 73 tys. osób, natomiast w okresie od stycznia do 28 marca 2025 r. ilość wszystkich ofiar wyniosła ponad 19 tys. osób.^[28]

Większość ofiar w ww. okresie stanowił personel sił zbrojnych Ukrainy (ponad 68%) i Rosji (prawie 26%). Zdecydowana większość osób (blisko 98%) poległa w rejonach bezpośrednich walk, we wschodnich obwodach kraju: **donieckim, chersońskim, charkowskim, zaporoskim i ługańskim**.^[29]

Większość osób (ponad 98%) zginęła w wyniku regularnych działań zbrojnych: bezpośrednich starć, nalotów oraz ostrzałów artyleryjskich, raketowych i dronowych.^[30]

CHARAKTERYSTYKA SYTUACJI BEZPIECZEŃSTWA

Federacja Rosyjska rozpoczęła aktywne działania zbrojne w Ukrainie w marcu 2014 r., kiedy w Moskwie proklamowano aneksję Krymu, wraz z Sewastopolem.^[31] W marcu 2014 r. rozpoczęły się również działania zbrojne we wschodniej Ukrainie, w Donbasie (obwody: doniecki i ługański), wywołane przez prorosyjskich separatystów, wspieranych przez Rosję.^[32] Najintensywniejsza faza konfliktu miała

²⁶ Verkhovna Rada, The Constitution of Ukraine. Document 254к/96-ВР, valid, current version - Revision on January 1, 2020, on the basis - 27-IX, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-ВР/page>

²⁷ Ridna Kraina, 17 років без смертної кари в Україні, 22.02.2017, <https://ridna.ua/2017/02/17-rokiv-bez-smertnoji-kary-v-ukrajini/>

²⁸ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, shellings / air/drone attacks, 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

²⁹ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, data 01.01.2023-31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

³⁰ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, data 01.01.2022-28.03.2025, dane pobrano 03.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

³¹ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Konsekwencje aneksji Krymu, 19.03.2014, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-03-19/konsekwencje-aneksji-krymu>

³² OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Republiki wojenne w Donbasie rok po wybuchu konfliktu, 17.06.2016, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-06-17/republiki-wojenne-w-donbasie-rok-po-wybuchu-konfliktu>

miejsce w latach 2014-2015, jednak do okresowych intensyfikacji walk w Donbasie dochodziło także w latach późniejszych.^{[33][34]}

24 lutego 2022 r. Federacja Rosyjska rozpoczęła pełnoskalową inwazję na Ukrainę. Początkowo celem władz Federacji Rosyjskiej było przejęcie kontroli nad całą Ukrainą. Moskwa liczyła, że uda jej się zdobyć Kijów, zdeorganizować i wyeliminować władze polityczne, rozbić ukraińską armię i przeciągnąć ukraińskie społeczeństwo na swoją stronę. Działania zbrojne były prowadzone z kilku kierunków jednocześnie, tj. z terytorium Rosji, Białorusi, Krymu i Donbasu.^[35]

Na przełomie marca i kwietnia 2022 r. Rosja ogłosiła wycofanie się spod Kijowa i ogólnie z północy Ukrainy. We wrześniu 2022 r. miał miejsce odwrót Rosjan spod Charkowa. W październiku-listopadzie 2022 r. w wyniku kontrofensywy wojska ukraińskie wkroczyły do Chersonia i odzyskały kontrolę nad częścią obwodu chersońskiego.^[36]

Następnie jednak inicjatywę znów przejęli Rosjanie. Po długim oblężeniu udało im się przejąć miasto Bachmut w maju 2023 r., Awdijiwkę w lutym 2024 r., Wuhłedar w październiku 2024 r. oraz Kurachowe i Toreck w styczniu 2025 r.^{[37][38]}

W 2023 r. armia ukraińska próbowała przeprowadzić kontrofensywę, jednak jej zdobycze terytorialne miały charakter wyłącznie lokalny, skutkujący przesunięciem pozycji najczęściej o kilkaset metrów, sporadycznie o kilka kilometrów. Sukcesem Ukrainy zakończyły się natomiast operacje morskie, które pozbawiły Rosję możliwości kontrolowania zachodniej części Morza Czarnego i umożliwiły działanie ukraińskiej floty handlowej.^[39] Jednocześnie w 2024 r. Ukraina rozpoczęła serię udanych ataków dronami na rafinerie w różnych częściach Rosji, ograniczając znacząco możliwości przetwarzania ropy.^[40]

Dodatkowo, w sierpniu 2024 r. armia ukraińska przeprowadziła ofensywę na terytorium Rosji, zajmując tereny przygraniczne w obwodzie kurskim, w tym przygraniczne miasto Sudża. Według niepotwierdzonych informacji strony ukraińskiej z 15 sierpnia 2024 r., opanowano 1250 km².^[41] Siły rosyjskie zwlekały z wystaniem żołnierzy w ten region walk, kosztem wycofania jednostek z Donbasu, jednak we

³³ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Rosja: uznanie niepodległości Donbasu, 22.02.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-02-22/rosja-uznanie-niepodleglosci-donbasu>

³⁴ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Nieograniczony mandat użycia sił zbrojnych poza granicami Rosji, 23.02.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-02-23/nie-ograniczony-mandat-uzycia-sil-zbrojnych-poza-granicami-rosji>

³⁵ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Rosyjski atak na Ukrainę (24 lutego, godz. 9.00), 24.02.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-02-24/rosyjski-atak-na-ukraine-24-lutego-godz-900>

³⁶ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Rok wojny w analizach Ośrodka Studiów Wschodnich, 23.02.2023, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/ROK%20WOJNY_OSW_2302.pdf

³⁷ Money, "To zaczyna niepokoić Putina". Ukraińcy uderzają w naftowe imperium Rosji, 25.03.2024, <https://www.money.pl/gospodarka/to-zaczyna-niepokoic-putina-ukraincy-uderzaja-w-naftowe-imperium-rosji-7009773271849888a.html>

³⁸ Polskie Radio, Putin przejął kolejny kluczowy punkt w Donbasie. Piszą o zdobyciu Kurachowa, 11.01.2025, <https://polskieradio24.pl/artykul/3469502,putin-przejal-kolejny-kluczowy-punkt-w-donbasie-pisza-o-zdobyciu-kurachowa>

³⁹ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Drugi rok wojny: ofensywa Rosji, strategiczne złudzenia Zachodu, 23.02.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2024-02-23/drugi-rok-wojny-ofensywa-rosji-strategiczne-zludzenia-zachodu>

⁴⁰ Money, "To zaczyna niepokoić Putina". Ukraińcy uderzają w naftowe imperium Rosji, 25.03.2024, <https://www.money.pl/gospodarka/to-zaczyna-niepokoic-putina-ukraincy-uderzaja-w-naftowe-imperium-rosji-7009773271849888a.html>

⁴¹ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Pokrowsk gotuje się do obrony. 908. dzień wojny, 20.08.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-08-20/pokrowsk-gotuje-sie-do-obrony-908-dzien-wojny>

wrześniu rozpoczęto ograniczoną kontrofensywę, odbijając część zajętych przez Ukrainę terytoriów.^[42]

W porównaniu z rokiem poprzednim, rok 2024 był okresem intensyfikacji działań wojennych w Ukrainie. Walki trwały na całej długości frontu, na odcinku około tysiąca kilometrów. Rosjanie wywierali ciągłą presję, korzystając z przewagi liczebnej i ogniowej, co skutkowało zwiększoną liczbą starć i ich bardziej intensywnym charakterem.^[43]

W marcu 2025 r. rozpoczęły się oficjalne dwustronne negocjacje Stanów Zjednoczonych Ameryki (USA) z Ukrainą oraz z Federacją Rosyjską na temat zakończenia wojny w Ukrainie. Na razie nie doszło jednak do zawarcia finalnego porozumienia między Ukrainą i Rosją na temat całkowitego przerwania ognia lub zawieszenia działań wojennych na całej linii frontu.^{[44][45]}

Obecnie bezpośrednie starcia zbrojne między armiami obu państw trwają głównie we **wschodnich obwodach** Ukrainy (donieckim, charkowskim, zaporoskim, ługańskim i chersońskim), a także na pograniczu obwodów sumskiego i charkowskiego (po stronie Ukrainy) oraz obwodów briańskiego, biełgorodzkiego i kurskiego (na terytorium FR). Najbardziej zagrożone większe miejscowości to: Czasiw Jar, Pokrowsk i Kupiańsk, będące ważnymi węzłami logistycznymi.^{[46][47][48]}

Obwody centralne i zachodnie, znajdujące się poza głównym obszarem walk narażone są na uderzenia rakietowo-powietrzne, w tym dronowe (atakowane są drogi, tory kolejowe, obiekty infrastruktury krytycznej, obiekty użyteczności publicznej, a także budynki mieszkalne, itp.).^[49]

Kijów i okolice. Na terytorium Kijowa i obwodu kijowskiego stale (planowo i systematycznie) przeprowadzane są różnego rodzaju manewry, ćwiczenia, szkolenia, trwają działania na rzecz udoskonalenia obrony powietrznej, na rzecz zabezpieczenia porządku społecznego oraz na rzecz obrony ludności cywilnej.^{[50][51][52]} Nad Kijowem i obwodem kijowskim utworzono „tarczę obronną”.

⁴² OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Rosjanie kontratakują w obwodzie kurskim. 936. dzień wojny, 17.09.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-09-17/rosjanie-kontratakuja-w-obwodzie-kurskim-936-dzien-wojny>

⁴³ Bankier, Rosja prze do przodu. Zajęła w Ukrainie siedmiokrotnie więcej terytorium niż rok wcześniej, 31.12.2024, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Rosja-prze-do-przodu-Zajela-w-Ukrainie-siedmiokrotnie-wiecej-terytorium-niz-rok-wczesniej-8868188.html>

⁴⁴ OSW, Negocjacje w Rijadzie: niejasne ustalenia, wątpliwa implementacja, 27.03.2025, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2025-03-27/negocjacje-w-rijadzie-niejasne-ustalenia-watpliwa-implementacja>

⁴⁵ ISW (Institute for the Study of War), Russian Offensive Campaign Assessment, April 10, 2025, <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-april-10-2025>

⁴⁶ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Zbrodnicze rosyjskie ataki na Krzywy Róg. 1140. dzień wojny, 08.04.2025, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2025-04-08/zbrodnicze-rosyjskie-ataki-na-krzywy-roq-1140-dzien-wojny>

⁴⁷ Korespondent.net (Корреспондент.net), Вторгнення Росії в Україну. Онлайн Сюжет, 11.04.2025, 13:41, <https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/4449684-vtorhnennia-rosii-v-ukrainu-onlain>

⁴⁸ ISW (Institute for the Study of War), Russian Offensive Campaign Assessment, April 10, 2025, <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-april-10-2025>

⁴⁹ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, data 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁵⁰ TSN.ua. (ТСН.ua.), Цього не повинен знати ворог: як та чим оборонятимуть Київ у разі повторного наступу, 29.02.2024, 08:00, <https://tsn.ua/exclusive/cogo-ne-povinen-znati-vorog-yak-ta-chim-oboronyatymut-kiyiv-v-razi-povtornogo-nastupu-2523970.html>

⁵¹ TSN.ua. (ТСН.ua.), Путіна це здивує: як Київ готується до нападу Росії, 29.02.2024, 17:43, <https://tsn.ua/exclusive/putina-ce-zdivuye-yak-kiyiv-gotuyetsya-do-napadu-rosiji->

⁵² NV (New Voice; Новий Голос), „Щоб не допустити нового раптового наступу”: навколо Кисва збудували 1000 км фортифікацій і три кільця оборони – Павлюк, 31.03.2024, 19:20, <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/nastup-na-kiyiv-u-zsu-rozpovili-pro-zbudovani-fortifikaciji-navkolo-kiyeva-50405940.html>

Niebo nad Kijowem zabezpieczają liczne radzieckie i zachodnie systemy obronne.^{[53][54]} Ponadto wokół samego Kijowa utworzono trzy pierścienie obrony, w odległości do 1000 km od Kijowa. Pierwszy pierścień obrony, którego budowę rozpoczęto już w maju 2022 r., znajduje się w bezpiecznej odległości od miasta (by zyskać czas na ewakuację cywilów oraz by opóźnić uderzenie na miasto). W ramach ww. pierścieni obrony Kijowa wyremontowano (jeszcze z czasów II wojny światowej i okresu istnienia ZSRR) i wybudowano nowe betonowe fortyfikacje, bunkry, utworzono sieć okopów, stanowisk ogniowych, stanowisk przeciwpowietrznych i obrony przeciwczołgowej.^{[55][56][57]}

USTAWODAWSTWO SPECJALNE

24 lutego 2022 r. na terytorium Ukrainy wprowadzono stan wojenny (na 30 dni).^[58] Tego samego dnia prezydent Ukrainy podpisał dekret o powszechnej mobilizacji, który został opublikowany około północy z 23 na 24 lutego 2022 r. W myśl tego dokumentu mobilizacja została przewidziana pierwotnie na 90 dni od czasu ogłoszenia dekretu.^[59]

Stan wojenny i powszechna mobilizacja były następnie wielokrotnie przedłużane, ostatnio na okres od 08 lutego 2025 do 09 maja 2025 r. i od 09 maja 2025 do 06 sierpnia 2025 r.^{[60][61][62]}

⁵³ MyKyivRegion.com.ua (Моя Київщина), Які системи ППО захищають київське небо (ФОТО), 23.10.2024, 17:36, <https://mykyivregion.com.ua/news/oglyad-sucasnix-sistem-ppo-yaki-zaxishhayut-kiyiv>

⁵⁴ Pro Війну, Київ – найбезпечніше місто? Які системи захищають столицю від ворожих ударів, 20.11.2023, 16:20, <https://viyna.progroshi.news/news/viyna/podiji/kiyiv-naybezpechnishe-misto-yaki-sistemi-zahishchayut-stolicyu-vid-vorozhih-udariv-12682.html>

⁵⁵ TSN.ua. (ТСН.ua.), Цього не повинен знати ворог: як та чим оборонятимуть Київ у разі повторного наступу, 29.02.2024, 08:00, <https://tsn.ua/exclusive/cogo-ne-povinen-znati-vorog-yak-ta-chim-oboronyatimut-kiyiv-v-razi-povtornogo-nastupu-2523970.html>

⁵⁶ TSN.ua. (ТСН.ua.), Путіна це здивує: як Київ готується до нападу Росії, 29.02.2024, 17:43, <https://tsn.ua/exclusive/putina-ce-zdivuye-yak-kiyiv-gotuyetsya-do-napadu-rosiyi->

⁵⁷ NV (New Voice; Новий Голос), „Щоб не допустити нового раптового наступу”: навколо Києва збудували 1000 км фортифікацій і три кільця оборони – Павлюк, 31.03.2024, 19:20, <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/nastup-na-kiyiv-u-zsu-rozpovili-pro-zbudovani-fortifikacii-navkolo-kiyeva-50405940.html>

⁵⁸ President.ua., Documents, <https://www.president.gov.ua/documents/all>

⁵⁹ President.ua., Ukaz Prezydenta Ukrainy Nr 69/2022 Pro zahalnu mobilizaciju, 24.02.2022, <https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413>

⁶⁰ JurLiga. LigaZakon (ЮрЛіга. ЛігаЗакон), Рада продовжила воєнний стан та загальну мобілізацію ще на 90 днів, 15.01.2025, 11:28, <https://jurliga.ligazakon.net/news/233336-rada-prodovzhila-vonniy-stan-ta-zagalnu-moblzatsyu-shche-na-90-dniv>

⁶¹ Supreme Council of Ukraine (Verkhovna Rada Ukrainy). Legislation of Ukraine (Верховна Рада України. Законодавство України), Про затвердження Указу Президента України „Про продовження строку дії воєнного стану в Україні”, 29.10.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4024-20#Text>

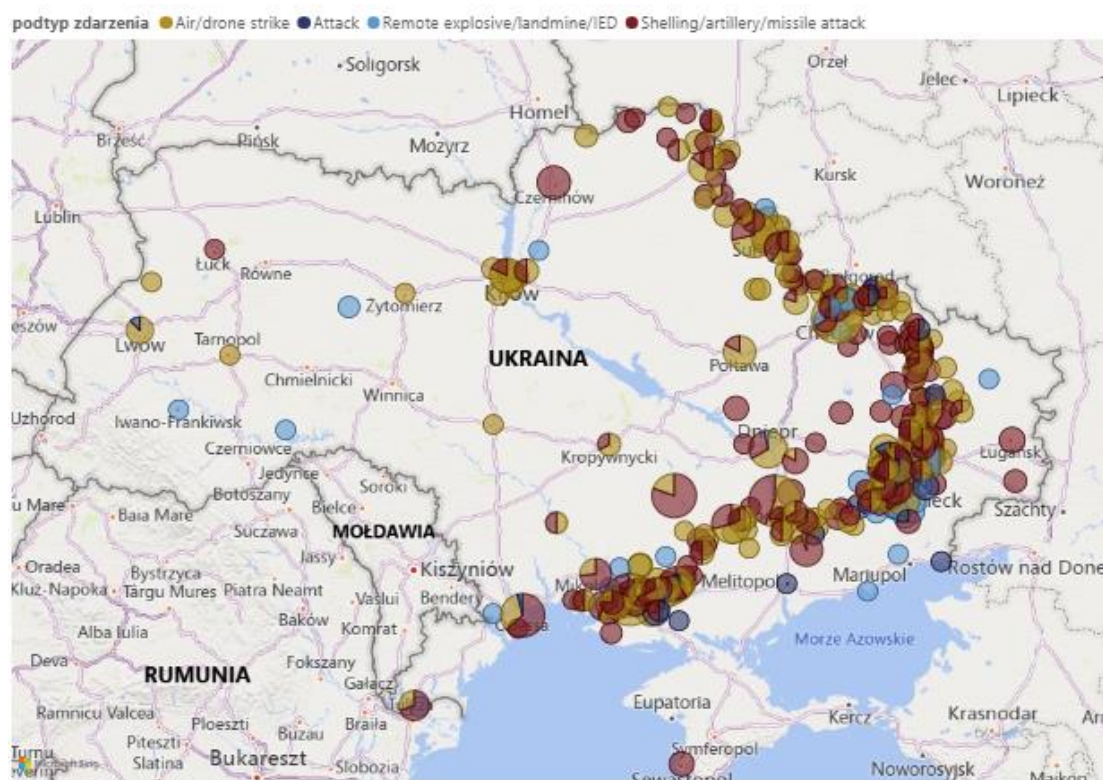
⁶² Suspilne Media (Суспільне Мовлення України-Суспільне ЗМІ України. Новини України), Верховна рада підтримала продовження воєнного стану і мобілізації в Україні, 16.04.2025, 11:15, <https://suspilne.media/995963-verhovna-rada-pidtrimala-prodovzenna-voennogo-stanu-i-mobilizacii-v-ukraini/>

SYTUACJA LUDNOŚCI CYWILNEJ

ANALIZA STATYSTYCZNA

Według danych ACLED, w 2023 r. w różnego rodzaju incydentach śmierć poniosło 1623 cywilów, w 2024 r. śmierć poniosło 1880 osób cywilnych. Z kolei w okresie od stycznia do 28 marca 2025 r. odnotowano ok. 400 ofiar cywilnych.^{[63][64]}

Poniżej zobrazowano i przedstawiono dane z ostatnich 12 miesięcy, dotyczące miejsc śmierci cywilów w Ukrainie.

Mapa. Miejsca śmierci cywilów w Ukrainie w okresie: 01.04.2024-28.03.2025
(grafika wykonana przez WIKP w programie PowerBI, na podstawie danych ACLED i OpenStreetMap).^{[65][66]}

⁶³ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, data 01.01.2022-28.03.2025, dane pobrano 03.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁶⁴ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, shellings / ari/drone attacks, 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁶⁵ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, data 01.01.2022-28.03.2025, dane pobrano 03.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁶⁶ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project) filtry: Ukraine, Civilians, 01.01.2023-30.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

Prowincja (admin1)	Liczba ofiar
Donetsk	510
Kherson	322
Kharkiv	263
Zaporizhia	164
Sumy	154
Dnipropetrovsk	136
Odesa	65
Kyiv City	48
Mykolaiv	30
Chernihiv	28
Luhansk	21
Poltava	17
Kyiv	10
Lviv	9
Crimea	5
Kirovohrad	3
Zhytomyr	3
Cherkasy	1
Ivano-Frankivsk	1
Khmelnyskyi	1
Ternopil	1
Volyn	1
Rivne	0
Vinnytsia	0
Suma	1793

Tabela. Liczba śmiertelnych ofiar cywilnych w poszczególnych jednostkach administracyjnych Ukrainy w okresie: 01.04.2024-28.03.2025 (tabela przygotowana przez WIKP w programie PowerBI, na podstawie danych ACLED) ^{[67][68]}

Około 3/4 ofiar cywilnych d początku 2023 r. zginęło w pobliżu linii frontu **we wschodnich obwodach Ukrainy**, większość z nich na terytorium kontrolowanym przez rząd Ukrainy, w wyniku działań ofensywnych rosyjskich sił zbrojnych, szczególnie w obwodzie donieckim. Ludność cywilna ginie w wyniku ostrzału moździerzowego, artyleryjskiego i raketowego, nalotów dronów, w wyniku użycia broni ręcznej. Traci życie napotykając również na miny i niewybuchy. Rosjanie używają także zakazanych rodzajów broni, w tym amunicji kasetowej i fosforowej.^{[69][70]} Zwiększone użycie potężnych bomb szybujących na terenach zaludnionych, w tym po raz pierwszy w mieście Zaporże, oraz użycie dronów krótkiego zasięgu przenoszących ładunki

⁶⁷ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, data 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 03.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁶⁸ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, data 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁶⁹ OHCHR (UN Office of the High Commissioner for Human Rights), Ukraine: Protection of civilians in armed conflict; February 2024 update, 07.03.2024, https://www.ecoi.net/en/file/local/2105976/Ukraine+-protection+of+civilians+in+armed+conflict+%28February+2024%29_ENG.pdf

⁷⁰ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

wybuchowe, szczególnie w obwodzie chersońskim, przyczyniły się do znacznych strat wśród ludności cywilnej w ostatnim okresie.^[71]

W zachodnich i centralnych obwodach Ukrainy ludność cywilna nie jest zagrożona tak częstym ostrzałem jak na wschodzie, jednak miasta i infrastruktura cywilna również bywają celem ataków. Przykładowo w całym 2024 r. w Kijowie zginęło 44 cywili, w Odessie – 92 osoby, we Lwowie – 8.^[72] Według doniesień strony ukraińskiej, w styczniu 2025 r. w Kijowie alarm przeciwlotniczy ogłaszano aż 60 razy. Rosja przeprowadziła na stolicę Ukrainy 13 ataków przy użyciu dronów kamikadze i jeden atak raketowy, zabijając pięć osób i raniąc siedem.^[73]

ZAGROŻENIA DLA CYWILÓW ZWIĄZANE Z KONFLIKTEM ZBROJNYM

DZIAŁANIA WOJENNE

Główne zagrożenie dla bezpieczeństwa ludności cywilnej wiąże się bezpośrednio z trwającymi na terytorium Ukrainy działaniami zbrojnymi, w tym ostrzałem artyleryjskim i raketowym, a także atakami ze strony rosyjskiego i ukraińskiego lotnictwa wojskowego.^[74]

- 5 października 2023 r. rakieta typu Iskander trafiła w kawiarnię w miejscowości Groza koło Charkowa, zabijając 59 uczestników stypy po zabitym żołnierzu.
- 21 stycznia 2024 r. zbombardowano targ w Doniecku, zabijając 28 osób, a 7 czerwca 2024 r. sklep w miejscowości Sadowe w obwodzie chersońskim.
- 15 marca 2024 r. rosyjska rakieta uderzyła w budynek mieszkalny w Odessie, a następnie ponowiono atak, kiedy na miejsce przybyła ekipa ratunkowa. Zginęło 21 osób, a 70 zostało rannych.
- 8 czerwca 2024 r. bomba trafiła w szpital dziecięcy Ochmatyd w Kijowie oraz okoliczne domy, zabijając 18 osób.
- 4 września 2024 r. bomba trafiła w dzielnicę mieszkalną we Lwowie. Zniszczono budynki mieszkalne, zabytkową placówkę edukacyjną. Zginęło 7 osób, 64 zostało rannych.
- 17 i 18 listopada 2024 r. na skutek ostrzału w mieście Sumy zniszczono kilka budynków mieszkalnych, instytucje edukacyjne. Zginęły 24 osoby, a ponad 80 zostało rannych.

⁷¹ OHCHR (UN Office of the High Commissioner for Human Rights), Report On The Human Rights Situation In Ukraine, 31.12.2024, <https://ukraine.un.org/en/286768-periodic-report-human-rights-situation-ukraine->, 1-september-30-november-2024

⁷² ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁷³ Rzeczpospolita, W styczniu 13 ataków, 60 alarmów powietrznych w Kijowie. Zginęło 5 osób, 01.02.2025, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art41754291-wojna-rosji-z-ukraina-dzien-1074>

⁷⁴ OHCHR (United Nations High Commissioner for Human Rights), Ukraine: civilian casualty update, UN Office of the High Commissioner for Human Rights (Author): Ukraine: civilian casualty update; Date: 28 August 2023, 28.08.2023, <https://www.ecoi.net/en/file/local/2096828/Ukraine+-+civilian+casualty+update+as+of+27+August+2023+ENG.pdf>

- 8 stycznia 2025 r. w wyniku nalotu na Zaporozże, zabito 15 osób cywilnych i 127 zostało rannych. Bomba trafiła w budynek mieszkalny. Według rosyjskich władz celem była pobliska fabryka silników lotniczych.
- 30 stycznia 2025 r. rosyjskie siły uderzyły na Sumy, trafiając w dwa wieżowce i zabijając 11 osób.^[75]
- 1 lutego 2025 r. bomba trafiła w pięciopiętrowy budynek mieszkalny w Połtawie. Zginęło 14 osób, w tym dwoje dzieci w wieku 9 i 12 lat. 20 osób zostało rannych, w tym czworo dzieci.^[76]

Na porządku dziennym są ostrzały i ataki w mniejszej skali, zwłaszcza w obwodach: chersońskim, donieckim i charkowskim. Szczególnie narażony na ataki jest personel medyczny i ratownicy.^[77]

DZIAŁANIA PARTYZANCKIE

Od rozpoczęcia konfliktu w lutym 2022 r., z rąk nieznanymi sprawców ginęli przedstawiciele władz okupacyjnych oraz niszczone były biura i inne mienie należące do osób uznawanych przez stronę ukraińską za kolaborantów. Tego typu akcje przeprowadzane były głównie na terenach zajętych przez wojska FR, gdzie próbowano ustanowić rosyjską administrację, zwłaszcza w Berdiańsku, Chersoniu i Melitopolu.^[78]

DZIAŁANIA ODWETOWE

23 października 2023 r. czeczeński batalion Ramzana Kadyrowa zabił dziewięćosobową rodzinę w miejscowości Wołnowacha w obwodzie donieckim, gdy odmówiła mu udostępnienia domu dla bojowników.^[79]

Według dostępnych doniesień, zdarzały się przypadki zabijania ukraińskich jeńców wojennych przez rosyjskich wojskowych.^{[80][81]} Przykładowo 23 stycznia 2025 r. rosyjscy żołnierze rozstrzelali co najmniej 6 jeńców w obwodzie donieckim.^[82]

⁷⁵ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁷⁶ Rzeczpospolita, W Połtawie zakończono akcję ratunkową po sobotnim ataku, 02.02.2025, <https://www.rp.pl/swiat/art41755441-wojna-rosji-z-ukraina-dzien-1075>

⁷⁷ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, data 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁷⁸ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), Dangers Faced by Local Officials in Wartime, 22.06.2023, <https://acleddata.com/2023/06/22/special-issue-on-the-targeting-of-local-officials-ukraine/>

⁷⁹ ACLED, (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁸⁰ BBC News, Avdiivka: Russia accused of executing prisoners of war after Ukraine withdraws, 20.02.2024, <https://www.bbc.com/news/world-europe-68338550>

⁸¹ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, data 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁸² ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

SYTUACJA HUMANITARNA

SYTUACJA HUMANITARNA NA TERENACH AKTYWNYCH DZIAŁAŃ BOJOWYCH ORAZ NA TERYTORIACH PRZYFRONTOWYCH

TERENY AKTYWNYCH DZIAŁAŃ BOJOWYCH ORAZ TERYTORIA PRZYFRONTOWE

Jak wynika z powyższej analizy, do strefy aktywnych działań bojowych i terytoriów przyfrontowych należy zaliczyć przede wszystkim obwody wschodnie: **doniecki, charkowski, chersoński, dniepropietrowski, sumski i zaporoski**.

Dodatkowo, ustawodawstwo ukraińskie w wykazie terytoriów możliwych i aktywnych działań wojennych z 27.12.2024 wskazuje, iż także niektóre miejscowości w rejonach położonych w centralnych obwodach Ukrainy zostały zaliczone do „terytoriów możliwych działań bojowych” (ukr. території можливих бойових дій):

- w obwodzie kijowskim miejscowości w rejonach: browarskim, buczańskim, wyszogrodzkim, fastowskim;
- w obwodzie mikołajowskim miejscowości w rejonach: basztańskim, wozniesieńskim, mikołajowskim;
- w obwodzie odeskim miejscowości w rejonie: białogrodzkim.^[83]

ZNISZCZENIA INFRASTRUKTURY

Infrastruktura energetyczna. Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Koordynacji Pomocy Humanitarnej (OCHA) zauważa, że codziennie w Ukrainie odnotowuje się uszkodzenia i niszczenie infrastruktury cywilnej, od domów po elektrownie i wodociągi, szczególnie we wschodnich i południowych regionach Ukrainy. Ludzie nadal tracą domy i często mają ograniczony dostęp lub brak dostępu do podstawowych środków do życia, takich jak czysta woda, elektryczność i gaz. Ponadto z powodu nalotów i ostrzału artyleryjskiego nadal istnieje ryzyko katastrof wywołanych przez człowieka, niebezpiecznych dla środowiska i ludzi.^{[84][85]} Konflikt ma także negatywny wpływ na infrastrukturę krytyczną taką jak porty, elektrownie, zapory wodne, elewatory zbożowe i inne. Na przełomie 2022 i 2023 r. zarejestrowano ponad 1200 ataków rakietowych na infrastrukturę energetyczną.^[86] W ciągu dwóch lat od początku pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę (24.02.2022) zniszczeniu uległo

⁸³ Supreme Council of Ukraine (Verkhovna Rada Ukrainy). Legislation of Ukraine (Верховна Рада України. Законодавство України), Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією. Документ z1668-22, чинний, поточна редакція від 27.12.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22>

⁸⁴ OCHA (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), Ukraine Situation Report, 19.09.2024, <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-situation-report-19-september-2024-enuk>

⁸⁵ OCHA (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), Ukraine Situation Report, 22.06.2022, <https://reports.unocha.org/en/country/ukraine/>

⁸⁶ Data Friendly Space, published by ReliefWeb: Ukrainian Crisis Situational Analysis - 31 August 2023, 31.08.2023; <https://reliefweb.int/attachments/a3b9427a-f07a-43a5-b444-ac4b7411b907/DFS%20Ukraine%20Situation%20Analysis%20August%202023.pdf>

19 lotnisk oraz 126 stacji kolejowych, zniszczono 25,4 tys. km² dróg i 346 mostów. Uszkodzeniu uległy wszystkie kontrolowane przez Ukrainę elektrownie ciepłownicze, hydroelektrownie, a także 18 elektrociepłowni, 15 elektrociepłowni uszkodzono.^{[87][88]}

Powódź wywołana wysadzeniem tamy w Kachowce w maju 2023 r. odbiła się negatywnie na tysiącach mieszkańców regionu, ograniczając im dostęp do wody, elektryczności, gazu i służby zdrowia. Powódź dotknęła niemal 80 miasteczek i wiosek wzdłuż rzeki Dniepr, zmuszając 3600 ludzi, w tym 600 dzieci do opuszczenia domów.^[89]

Ukraina pozostaje najbardziej zaminowanym krajem świata. Pola minowe zajmują obszar 174 000 km², co stanowi 20% terytorium kraju.^[90]

Mieszkalnictwo. Według danych z lutego 2023 r., ponad 1,4 mln pomieszczeń mieszkalnych w Ukrainie zostało zniszczonych lub uszkodzonych. Wiele osób musiało zaciągnąć kredyty, by naprawić swoje domy. Pomoc mieszkaniowa jest szczególnie potrzebna w strefach pobytu uchodźców wewnętrznych, ale także w przypadku osób powracających.^[91] Starcia i bombardowania nadal prowadzą do zniszczeń domów mieszkalnych i infrastruktury cywilnej, w szczególności w obwodzie donieckim, w okolicach Iziumu, Kupiańska, Charkowa i Nikopolu, a także sporadycznie w innych regionach Ukrainy.^[92]

Służba zdrowia. Według danych WHO, od lutego 2022 r. do połowy 2024 r. zanotowano ponad 1940 ataków na placówki służby zdrowia w Ukrainie.^[93] Niemalże połowa placówek służby zdrowia na wschodzie i południu Ukrainy, w tym w obwodach: donieckim, zaporoskim, mikołajowskim i charkowskim częściowo lub w całości zawiesiła pracę.^[94]

Szkolnictwo. Według szacunków organizacji humanitarnych, zniszczeniu uległo w Ukrainie ponad 418 placówek edukacyjnych, z czego 80 zostało całkowicie zburzonych.^[95] Coraz więcej dzieci powraca do stacjonarnego nauczania, ale w 1/3 szkół nadal dostępne jest tylko nauczanie online. Niejednokrotnie jest ono utrudnione

⁸⁷ KSE.ua., Zвіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року, 04.2024, https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf

⁸⁸ Decentralization (Децентралізація в Україні), Окремі питання застосування оцінки майна при реалізації процедури компенсації за знищене та пошкоджене житло, 02.08.2024, <https://decentralization.ua/news/18425?page=2>

⁸⁹ Data Friendly Space, published by ReliefWeb: Ukrainian Crisis Situational Analysis - 31 August 2023, 31.08.2023; <https://reliefweb.int/attachments/a3b9427a-f07a-43a5-b444-ac4b7411b907/DFS%20Ukraine%20Situation%20Analysis%20August%202023.pdf>

⁹⁰ RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), Zelenskiy Appeals To Ukraine's Partners To Send Demining Equipment, 13.08.2023, <https://www.rferl.org/a/ukraine-demining-mines-equipment-danger-russia/32545930.html>

⁹¹ Data Friendly Space, published by ReliefWeb: Ukrainian Crisis Situational Analysis - 31 August 2023, 31.08.2023; <https://reliefweb.int/attachments/a3b9427a-f07a-43a5-b444-ac4b7411b907/DFS%20Ukraine%20Situation%20Analysis%20August%202023.pdf>

⁹² Relief Web, Ukrainian Crisis: Situational Analysis, 05.03.2024, <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukrainian-crisis-situational-analysis-05-march-2024>

⁹³ WHO (World Health Organization), Grim milestone on World Humanitarian Day: WHO records 1940 attacks on health care in Ukraine since start of full-scale war, 19.08.2024, <https://www.who.int/europe/news/item/19-08-2024-grim-milestone-on-world-humanitarian-day--who-records-1940-attacks-on-health-care-in-ukraine-since-start-of-full-scale-war>

⁹⁴ Data Friendly Space, published by ReliefWeb: Ukrainian Crisis Situational Analysis - 31 August 2023, 31.08.2023; <https://reliefweb.int/attachments/a3b9427a-f07a-43a5-b444-ac4b7411b907/DFS%20Ukraine%20Situation%20Analysis%20August%202023.pdf>

⁹⁵ OHCHR (UN Office of the High Commissioner for Human Rights), Ukraine: Protection of civilians in armed conflict; November 2024 update, 10.12.2024, https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-12/Ukraine%20-%20protection%20of%20civilians%20in%20armed%20conflict%20%28November%20%202024%29_ENG.pdf

ze względu na przerwy w dostawach prądu.^[96] Problemem jest także wyludnienie tych terenów. Ogółem szacuje się, że na terenach objętych działaniami wojennymi przestała istnieć więcej niż połowa szkół.^{[97][98]}

POMOC HUMANITARNA

Dostęp do pomocy humanitarnej w strefie konfliktu jest trudny, jednak konwoje humanitarne zasadniczo docierają nawet do stref konfliktu. Dostęp utrudnia stały ostrzał i ataki rakietowe, co może powodować czasowe zawieszenie dostarczania pomocy.^[99] Pracownicy humanitarni nie zawsze otrzymują zezwolenia administracyjne na udanie się w strefy konfliktu, a cywile często nie wiedzą jak mogą uzyskać pomoc humanitarną, zwłaszcza ludzie starsi bez dostępu do smartfonów.^[100] Blokada spowodowana protestem kierowców na granicy polsko-ukraińskiej, również przyczyniła się do ograniczenia pomocy humanitarnej, dostarczanej w rejon przyfrontowy. W 2024 r. zanotowano ponad 50 incydentów ataków na magazyny z pomocą humanitarną, a także na pracowników.^[101] 19 września 2023 r. rosyjski atak bombowy na centrum Caritasu we Lwowie zniszczył ponad 300 ton pomocy humanitarnej.^[102]

SYTUACJA HUMANITARNA NA TERENACH ODDALONYCH OD LINII FRONTU

TERENY ODDALONE OD LINII FRONTU

Najnowsza redakcja wykazu terytoriów możliwych i aktywnych działań wojennych (z 27.12.2024) wskazuje, iż obwody: lwowski, iwano-frankowski, tarnopolski, zakarpacki, czerniowiecki, wołyński, rówieński, żytomierski, chmielnicki, winnicki, czernihowski, kijowski, połtawski, czerkaski, kirowogradzki, mikołajowski i odeski, a także miasto Kijów zostały zaliczone do terytoriów oddalonych od linii frontu.^[103]

Wyjątkami jest północna część Polesia (północne rejony obwodów: wołyńskiego, rówieńskiego i żytomierskiego), które zostały zaminowane przez stronę ukraińską

⁹⁶ Data Friendly Space, published by ReliefWeb: Ukrainian Crisis Situational Analysis - 31 August 2023, 31.08.2023; <https://reliefweb.int/attachments/a3b9427a-f07a-43a5-b444-ac4b7411b907/DFS%20Ukraine%20Situation%20Analysis%20August%202023.pdf>

⁹⁷ Osvita.Rajon (Район.Освіта. Сторінка видання про навчання та освіту), В Україні за період 2022 - 2024 зменшилася кількість шкіл, 18.10.2024, 17:18, <https://osvita.rayon.in.ua/news/752263-v-ukraini-za-period-2022-2024-zmenshilasya-kilkist-shkil>

⁹⁸ Dyvys.Info (Дивись.info - новини Львова), На Львівщині за дев'ять років на 20,5% зменшилися закладів загальної середньої освіти, - статистика, 30.08.2024, 11:18, <https://dyvys.info/2024/08/30/skilky-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osvity-na-lvivshhyni/>

⁹⁹ Relief Web, Ukrainian Crisis: Situational Analysis, 05.03.2024, <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukrainian-crisis-situational-analysis-05-march-2024>

¹⁰⁰ Data Friendly Space, published by ReliefWeb: Ukrainian Crisis Situational Analysis - 31 August 2023, 31.08.2023; <https://reliefweb.int/attachments/a3b9427a-f07a-43a5-b444-ac4b7411b907/DFS%20Ukraine%20Situation%20Analysis%20August%202023.pdf>

¹⁰¹ Relief Web, Ukrainian Crisis: Situational Analysis, 05.03.2024, <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukrainian-crisis-situational-analysis-05-march-2024>

¹⁰² Rzeczpospolita, W ataku na Lwów spłonął magazyn organizacji Caritas, 19.09.2023, <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art39131541-w-ataku-na-lwow-splonal-magazyn-organizacji-caritas-bylo-w-nim-300-ton-darow>

¹⁰³ Supreme Council of Ukraine (Verkhovna Rada Ukrainy). Legislation of Ukraine (Верховна Рада України. Законодавство України), Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією. Документ з1668-22, чинний, поточна редакція від 27.12.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22>

(20-30 km od granicy; pół miliona min) z uwagi na potencjalną możliwość zaistnienia ataku na Ukrainę od strony Białorusi, a także niektóre miejscowości w obwodach kijowskim, mikołajowskim i odeskim, które zostały zaliczone do terytoriów możliwych działań bojowych.^{[104][105]}

OBRONA CYWILNA

Ukraina jest de facto pierwszym państwem, po zakończeniu II wojny światowej, które w Europie musiało aktywować system ochrony ludności i obrony cywilnej w warunkach przedłużającego się konfliktu zbrojnego, charakteryzującego się dużą intensywnością. I wbrew pozorom w trudniejszych realiach XXI w.^[106]

Sposób funkcjonowania „jednolitego państwowego systemu obrony cywilnej” w Ukrainie (na każdym szczeblu władzy rządowej i samorządowej; w mniejszej i większej skali; w stanie pokoju i wojny, itp.) określa „Kodeks Obrony Cywilnej Ukrainy” z dn. 02.10.2012 r. (ostat. red. z dn. 01.01.2025).^[107]

Obecnie na „jednolity państwowy system obrony cywilnej” Ukrainy składają się m.in.: likwidacja skutków sytuacji nadzwyczajnej, utrzymanie ciągłości dostępu do usług z domeny cyfrowej, świadczenie usług telekomunikacyjnych, usuwanie skutków paraliżu energetyki przez stronę rosyjską, ale także zabezpieczenie własnej infosfery przed wrogimi, często zmasowanymi działaniami (najczęściej operacje z pogranicza operacji psychologicznych i innych narzędzi działań w domenie informacyjnej), rehabilitacja psychologiczno-medyczna, system ostrzegawczy (np. przed ostrzałem rakietowym i bombardowaniem), system schronów i obiektów mogących służyć schronieniu, itp.^{[108][109]}

Mieszkańcy Ukrainy mogą w 62 centrach konsultacyjnych Państwowej Służby Ukrainy ds. Sytuacji Nadzwyczajnych uzyskać informację w zakresie niezbędnej pomocy i obrony cywilnej. Obywatele Ukrainy mogą także skontaktować się telefonicznie i/lub drogą elektroniczną w sytuacji trudnej, kryzysowej, nadzwyczajnej z operacyjno-ratowniczą służbą obrony cywilnej Państwowej Służby Ukrainy ds. Sytuacji Nadzwyczajnych.^{[110][111]}

¹⁰⁴ Supreme Council of Ukraine (Verkhovna Rada Ukrainy). Legislation of Ukraine (Верховна Рада України. Законодавство України), Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією. Документ з1668-22, чинний, поточна редакція від 27.12.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22>

¹⁰⁵ Novynarnia. Ukrainian newsroom (Новинарня - український ньюзрум), Вдвозж північного кордону України закладено пів мільйона мін, але треба більше, — Селезньов, 12.11.2023, 18:55, <https://novynarnia.com/2023/11/12/vzdovzh-pivnichnogo-kordonu-ukrayiny-zakladeno-piv-miliona-min-ale-treba-bilshe-seleznov/>

¹⁰⁶ InfoSecurity24, Zabezpieczenie ludności cywilnej. Lekcja z Ukrainy, 24.02.2023 09:35, <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/zabezpieczenie-ludnosci-cywilnej-lekcja-z-ukrainy>

¹⁰⁷ Supreme Council of Ukraine (Verkhovna Rada Ukrainy). Legislation of Ukraine (Верховна Рада України. Законодавство України), Кодекс цивільного захисту України, Документ 5403-VI, чинний, поточна редакція - Редакція від 01.01.2025, підстава - 4170-IX, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

¹⁰⁸ InfoSecurity24, Zabezpieczenie ludności cywilnej. Lekcja z Ukrainy, 24.02.2023 09:35, <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/zabezpieczenie-ludnosci-cywilnej-lekcja-z-ukrainy>

¹⁰⁹ Supreme Council of Ukraine (Verkhovna Rada Ukrainy). Legislation of Ukraine (Верховна Рада України. Законодавство України), Кодекс цивільного захисту України, Документ 5403-VI, чинний, поточна редакція - Редакція від 01.01.2025, підстава - 4170-IX, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

¹¹⁰ DSNS.ua, Консультаційні центри ДСНС України, <https://dsns.gov.ua/konsultaciyni-centri-dsns-ukrayini>

¹¹¹ DSNS.ua, Управління забезпечення оперативного-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України, <https://uz.dsns.gov.ua/kontakti/aparat-upravlinnya>

Mieszkańcy Ukrainy są powiadamiani o sytuacji nadzwyczajnej (o nalotach, zbliżających się pociskach rakietowych, dronach, o zagrożeniach chemicznych, biologicznych, jądrowych, o innych zagrożeniach dla zdrowia i życia) za pośrednictwem: głośników ulicznych, syren elektrycznych, automatycznych systemów przywoławczych, pojazdów wyposażonych w głośniki oraz za pośrednictwem sieci stacji radiowych i telewizyjnych. Specjalne systemy ostrzegawcze funkcjonują również w niektórych obiektach, takich jak elektrownie jądrowe.^[112]

Władze Ukrainy utworzyły i udostępniły mapę sygnałów ostrzegawczych (<https://map.ukrainealarm.com/>). Od marca 2022 r. każdy obywatel/mieszkaniec Ukrainy może skorzystać z aplikacji „Alarm powietrzny” (ukr. „Повітряна тривога”; <https://www.ukrainealarm.com/>).^[113]

Ukraina posiada **znaczłą ilość schronów i obiektów mogących służyć schronieniu**, które mogą być używane w czasie wojny. Jest to bezpośrednia pozostałość po systemie ochrony ludności i obrony cywilnej rozbudowywanym przez czas zimnej wojny w obrębie byłego ZSRR. W najnowszym okresie (po 1991) w Ukrainie powstało również wiele nowych schronów i obiektów mogących pełnić funkcję schronów.^[114]

Od lutego 2024 roku władze Ukrainy uruchomiły w aplikacji „Diia” usługę umożliwiającą dla obywateli/mieszkańców Ukrainy zorientowanie się, gdzie znajduje się najbliższy schron, zapoznanie się z trasą do najbliższego schronu, przejrzenie informacji na temat danego schronu (np. czy jest dostosowany dla dzieci i osób niepełnosprawnych), itp.^[115]

FUNKCJONOWANIE ADMINISTRACJI

Po wybuchu pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę, dekretem prezydenta Ukrainy z 24 lutego 2022 r. utworzono tymczasowe organy specjalne – administracje wojskowe we wszystkich obwodach i rejonach Ukrainy. Pracownikami administracji wojskowych stały się osoby wcześniej pracujące w cywilnej administracji państwowej, wojskowi, przedstawiciele organów porządkowych/policyjnych oraz służb obrony cywilnej.^[116] Poza tym w niezmienionej formie kontynuują swoją działalność organy samorządowe na wszystkich szczeblach.^[117]

Z ogólnodostępnych źródeł informacji wynika, że zarówno administracje wojskowe, jak i organy samorządowe, organy prokuratorskie i wymiaru sprawiedliwości, organy

¹¹² Fakty.com.ua. (Факти ICTV), Повітряна тривога: що робити і де шукати укриття, 27.10.2022, 13:02, <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20221027-sygnal-uvaga-vsime-yak-zvuchat-tryvozhni-syreny-ta-shho-robyty-v-razii-uvimknennya/>

¹¹³ Ukraine Alarm, Застосунок Повітряна тривога, <https://www.ukrainealarm.com/>

¹¹⁴ InfoSecurity24, Zabezpieczenie ludności cywilnej. Lekcja z Ukrainy, 24.02.2023 09:35, <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/zabezpieczenie-ludnosci-cywilnej-lekcja-z-ukrainy>

¹¹⁵ Diia.gov.ua Нова послуга в Дії: знаходьте найближче укриття в кілька кліків, 08.02.2024, <https://diia.gov.ua/news/nova-posluga-v-diyi-znahodte-najblizhche-ukrittia-v-kilka-klikiv>

¹¹⁶ Supreme Council of Ukraine (Verkhovna Rada Ukrainy). Legislation of Ukraine (Верховна Рада України. Законодавство України), Указ Президента України „Про утворення військових адміністрацій”, Документ чинний, редакція прийняття від 24.02.2022, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>

¹¹⁷ Ukrainska Pravda. Ukrainian online newspaper (Українська правда. Українське суспільно-політичне інтернет-ЗМІ), Як працює місцеве самоврядування в умовах воєнного стану?, 23.03.2022, 15:00, <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/03/23/7333907/>

bezpieczeństwa oraz organy porządkowe/policyjne funkcjonują w miarę bezpiecznie i bez większych zakłóceń.^{[118][119][120]}

SYTUACJA HUMANITARNA

Zaopatrzenie w energię. Unia Europejska zapewnia Ukrainie zabezpieczenie energetyczne. Jest to możliwe dzięki temu, że zaraz po rozpoczęciu pełnoskalowej inwazji Rosji, w marcu 2022 r. Ukraina i Mołdawia zsynchronizowały swoje systemy z europejską kontynentalną siecią CESA, jednocześnie odcinając się od postradzieckiego systemu BRELL, w którym wciąż pracują Białoruś i Rosja. To oznacza, że ukraińskie systemy dziś pracują w tym samym trybie, co wspólnotowy system Unii Europejskiej. Europejskie możliwości przesyłu z państw Unii Europejskiej do Ukrainy i Mołdawii są wyznaczane na tzw. profilu synchronicznym i są na poziomie 2100 MW (megawatów). Zgodnie z unijnymi umowami, nad którymi czuwa Agencja ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki (ACER), dzielą je cztery kraje: Słowacja, Węgry, Rumunia i Polska.^[121]

Na początku kwietnia 2025 r. Ukrenergo informowało, że obecnie nie ma ograniczeń dotyczących energii elektrycznej w Ukrainie, jednak apelowało jednocześnie o zmniejszenie zużycia, zwłaszcza w godzinach popołudniowych. Ukrenergo zaznaczyło, że prace naprawcze na instalacjach energetycznych po atakach z Rosji są kontynuowane, ale zużycie energii wzrasta w chłodne dni, co może powodować przeciążenia.^[122]

Handel i usługi. Pomimo wojny na pełną skalę zorganizowany handel detaliczny zachował większość swoich aktywów – od powierzchni przemysłowych po centra handlowe. 10 największych firm w branży zamknęło w sumie około 300 swoich supermarketów, ale zachowało ponad trzy tysiące placówek handlowych i otwiera nowe.^{[123][124]} Z otwartych źródeł informacji wynika, że większość ukraińskich firm z branży usługowej (90%) niezależnie od wojny nie zdecydowała się na relokację w bezpieczniejsze miejsca, kontynuowała pracę w swoich dotychczasowych siedzibach, przeważnie offline, stosując pewne ograniczenia. Obecnie głównym problemem branży usługowej w Ukrainie (do której zalicza się m.in. drobną branżę odzieżową, krawiecką i szewską, hotelarsko-restauracyjną, ubezpieczeniową, marketingową, sektor finansowy) jest brak rąk do pracy (głównie ze względu na

¹¹⁸ UKC (Урядовий контактний центр), Довідкова інформація, <https://ukc.gov.ua/a-dovidkova-informatsiya-a/>

¹¹⁹ Suspilne Media (Суспільне Мовлення України-Суспільне ЗМІ України. Новини України), Перейменування в Миколаєві: ОВА запропонувала власні варіанти топонімів попри голосування містян, 17.07.2024, 15:20, <https://suspilne.media/mykolaiv/792079-perejmenuvanna-v-mikolaevi-ova-zaproponuvala-vlasni-varianti-toponimiv-popri-golosuvanna-mistan/>

¹²⁰ Suspilne Media (Суспільне Мовлення України-Суспільне ЗМІ України. Новини України), Друга річниця удару Росії по Миколаївській обласній раді: що відомо з трагедії, 29.03.2024, 12:24, <https://suspilne.media/mykolaiv/716372-druga-ricnica-udaru-rosii-po-mikolaivskij-oblasnij-radi-so-vidomo-z-tragedii/>

¹²¹ Money.pl, Polska bezpiecznikiem energetycznym Ukrainy. Oto, na jakie gwarancje nas stać, 11.01.2025, 19:48, aktualizacja 11.01.2025 23:02, <https://www.money.pl/gospodarka/polska-bezpiecznikiem-energetycznym-ukrainy-oto-na-jakie-gwarancje-nas-stac-7111999219346144a.html>

¹²² 112.ua, Czy powracają przerwy w dostawie prądu? Ukrenergo zdementowało plotki, 08.04.2025, <https://112.ua/pl/vidklucenna-elektroenergii-povertautsa-ukrenergo-sprostuvalo-cutki-59559>

¹²³ Kyivstar Business Hub (Київстар Бізнес), Ціна змін. Трансформація роздрібної торгівлі під час війни. Тренди та аналітика, 14.09.2022, <https://hub.kyivstar.ua/articles/czina-zmin-transformaciya-rozdribnoi-torgivli-pid-chas-vijny>

¹²⁴ RAU (Retail Association of Ukraine; Асоціація ритейлерів України), Топ-10 українських продуктових мереж за кількістю магазинів і темпами відкриттів у 2023 році, 17.10.2023, 09:00, <https://rau.ua/novyni/top-10-erezh-kilkistju-magaziniv/>

odpływ ludności / wyjazdy dotychczasowych pracowników poza granice kraju).^{[125][126]}

Mieszkalnictwo. Eksperci zauważają, że mimo trwającej wojny, wielu ofiar, ogromnych zniszczeń, ciągłego zagrożenia, ukraiński rynek nieruchomości przeżywa prawdziwy boom.^[127] Rynek nieruchomości demonstruje powrót do stanu sprzed wybuchu pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę (sprzed 24.02.2022), we wszystkich segmentach. Kijów jest liderem jeżeli chodzi o budownictwo nowych mieszkań (w czwartym kwartale 2023 i w 2024 oddano do użytku 10,7 tys. nowych mieszkań, na drugim miejscu jest obwód kijowski – niemalże 8,6 tys. nowych mieszkań).^{[128][129]}

Od października 2022 r. w Ukrainie działa państwowy program „eDom” (ukr. „eОселя”), którego celem jest zapewnienie obywatelom Ukrainy łatwiejszego dostępu do mieszkań dostępnych na runku nieruchomości.^[130] Program cieszy się dużym zainteresowaniem, szczególnie w Kijowie, w obwodach kijowskim i odeskim.^[131]

Rynek pracy. Pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę (24.02.2022) negatywnie odbiła się na rynku pracy w większości regionów Ukrainy: obserwowane są znaczne wahania i zmiany. W porównaniu z przedwojennymi wskaźnikami, największą liczbę wakatów odnotowano m.in. w takich obwodach jak: kijowski i odeski.^{[132][133]}

Mająca szeroki zasięg wymuszona migracja poza granice kraju osób zdolnych do pracy, mobilizacja w szeregi SZ Ukrainy, pogłębienie dysproporcji pod względem wykształcenia/zdobyciego zawodu oraz nierównomierne odnowienie rynku pracy, zarówno pod względem geograficznym, jak i w kontekście gałęzi gospodarki, przyczyniły się do braku wykwalifikowanych kandydatów do zatrudnienia na regionalnych rynkach pracy. W kontekście powyższego najwyższą konkurencję na rynku pracy odnotowuje się w Kijowie i w obwodzie kijowskim.^{[134][135]}

¹²⁵ Kyivstar Business Hub (Київстар Бізнес), Чи є перспективи для розвитку сфери послуг в Україні під час війни?, 13.06.2023, <https://hub.kyivstar.ua/articles/chy-ye-perspektyvy-dlya-rozvytku-sfery-poslug-v-ukrayini-pid-chas-vijny>

¹²⁶ Gazeta.ua. (Газета по-українськи), „Українки купують весільні босоніжки. Продажі зросли з 24 лютого” - Аліна Качоровська, 30.05.2022, 18:05, <https://gazeta.ua/articles/economics/ukrayinki-kupuyut-vesilni-bosonizhki-prodazhi-zrosli-z-24-lyutogo-alina-kachorovska/1091056>

¹²⁷ KRN.pl., Wojna w Ukrainie trwa dwa lata, ale... rynek nieruchomości kwitnie, 26.02.2024, <https://www.krn.pl/artukul/wojna-w-ukrainie-trwa-dwa-lata-ale-rynek-nieruchomosci-kwitnie.4297>

¹²⁸ Lun.ua., Підсумки 2023 ринку нерухомості від ЛУН, <https://lun.ua/misto/2023>

¹²⁹ Lun.ua., Підсумки ринку нерухомості 2024 від ЛУН, <https://lun.ua/misto/2024>

¹³⁰ eOselia, eОселя. Програма доступного кредитування житла, <https://eoselia.diia.gov.ua/>

¹³¹ UKurier.ua (Урядовий кур'єр), eОселя: 3 початку 2024 року українці взяли кредити на придбання житла на 1 млрд грн, 30.01.2024, <https://ukurier.gov.ua/uk/news/yeoselya-z-pochatku-2024-roku-ukrayinci-vzyali-kre/>

¹³² NISS (Національний інститут стратегічних досліджень), Основні характеристики ринку праці України у першому півріччі 2024 року, 19.08.2024, <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/osnovni-kharakterystyky-rynku-pratsi-ukrayiny-u-pershomu>

¹³³ Economiczna Pravda (Economic Truth, ePravda - project of Ukrainka Pravda {Ukrainian Truth}; Економічна правда - проєкт „Української правди”), Як відновлюється ринок праці, 17.11.2023, 08:16, <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/17/706673/>

¹³⁴ Informator.ua. (Інформатор), В яких регіонах України найбільша конкуренція на ринку праці: дослідження, 13.06.2024, 8:13, <https://informator.ua/uk/v-yakih-regionah-ukrajini-naybilsha-konkurenciya-na-rinku-praci-doslidzhennya>

¹³⁵ NISS (Національний інститут стратегічних досліджень), Відновлення ринку праці в Україні в умовах війни: регіональні аспекти, 04.03.2024, <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/vidnovlennya-rynku-pratsi-v-ukrayini-v-umovakh-viyny-rehionalni>

Na początku 2025 r. informowano, że na ukraińskim runku pracy brakuje co najmniej 500 tys. osób (szczególnie na zachodzie Ukrainy).^[136]

Szkolnictwo. W roku szkolnym 2024/2025 w Ukrainie uruchomiono ok. 12 tys. przedszkoli i podobną ilość szkół podstawowych. Większość świadczy usługi edukacyjne w formie stacjonarnej.^{[137][138][139]}

W 2024 r. do szkół poszło o 14% mniej dzieci niż w 2023 r. Jednocześnie w ciągu ostatnich 4 lat liczba pierwszoklasistów zmalała o 31%: w 2021 było 400 173 pierwszoklasistów; w 2024 r. szkołę rozpoczęło 278 083 pierwszoklasistów.^{[140][141]} W związku ze zmniejszeniem liczby uczniów oraz na skutek problemów demograficznych, jak też w związku z wymuszoną migracją rodzin z dziećmi spowodowaną wojną, wiele szkół pozostało bez uczniów.^{[142][143]} Najwięcej szkół przestało działać w miejscowościach wiejskich. Tymczasem w miastach analogiczna tendencja jest mniej intensywna: w ciągu 4 lat zamknięto 260 szkół (tj. 5%).^{[144][145]} Najmniej placówek edukacyjnych przestało działać na zachodzie Ukrainy. Centralna Ukraina plasuje się mniej więcej po środku wskaźników (np. w obwodzie kijowskim liczba szkół pozostała na dotychczasowym poziomie, zaś w Kijowie i w obwodzie kirowogradzkim powstały nowe szkoły).^{[146][147]}

Obecnie co najmniej 600 tys. dzieci zdobywa wykształcenie w Ukrainie online (ok. 10% placówek oświatowych kształci wyłącznie online), dodatkowo 390 tys. dzieci

¹³⁶ Fakty.com.ua. (Факти ICTV), Ринок праці 2025: чого очікувати та яких працівників не вистачатиме найбільше, 15.01.2025, <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/ekonomika/20250115-rynok-praczi-2025-chogo-ochikuvaty-ta-yakyh-pracivnykiv-ne-vystachatyme-najbilshe/>

¹³⁷ Osvita.Rajon (Район.Освіта. Сторінка видання про навчання та освіту), В Україні за період 2022 - 2024 зменшилася кількість шкіл, 18.10.2024, 17:18, <https://osvita.rayon.in.ua/news/752263-v-ukraini-za-period-2022-2024-zmenshilasya-kilkist-shkil>

¹³⁸ Espresso.TV (Еспресо ТВ - Інтернет-портал та телевізійний канал), В Україні за 4 роки закрили 2114 шкіл, а першокласників стало менше на понад 122 тис., - Education.ua, 24.10.2024, 19:34, <https://espresso.tv/suspilstvo-v-ukraini-za-4-roki-zakrili-2114-shkil-a-pershoklasnikiv-stalo-menshe-na-ponad-122-tis-educationua>

¹³⁹ RBC Ukraine (РБК Україна), Як працюватимуть дитячі садочки з 1 вересня: у МОН розкрили деталі, 29.08.2024, 10:30, <https://www.rbc.ua/rus/news/k-pratsyuvatimut-dityachi-sadochki-1-veresnya-1724916757.html>

¹⁴⁰ Osvita.Rajon (Район.Освіта. Сторінка видання про навчання та освіту), В Україні за період 2022 - 2024 зменшилася кількість шкіл, 18.10.2024, 17:18, <https://osvita.rayon.in.ua/news/752263-v-ukraini-za-period-2022-2024-zmenshilasya-kilkist-shkil>

¹⁴¹ Espresso.TV (Еспресо ТВ - Інтернет-портал та телевізійний канал), В Україні за 4 роки закрили 2114 шкіл, а першокласників стало менше на понад 122 тис., - Education.ua, 24.10.2024, 19:34, <https://espresso.tv/suspilstvo-v-ukraini-za-4-roki-zakrili-2114-shkil-a-pershoklasnikiv-stalo-menshe-na-ponad-122-tis-educationua>

¹⁴² Osvita.Rajon (Район.Освіта. Сторінка видання про навчання та освіту), В Україні за період 2022 - 2024 зменшилася кількість шкіл, 18.10.2024, 17:18, <https://osvita.rayon.in.ua/news/752263-v-ukraini-za-period-2022-2024-zmenshilasya-kilkist-shkil>

¹⁴³ Espresso.TV (Еспресо ТВ - Інтернет-портал та телевізійний канал), В Україні за 4 роки закрили 2114 шкіл, а першокласників стало менше на понад 122 тис., - Education.ua, 24.10.2024, 19:34, <https://espresso.tv/suspilstvo-v-ukraini-za-4-roki-zakrili-2114-shkil-a-pershoklasnikiv-stalo-menshe-na-ponad-122-tis-educationua>

¹⁴⁴ Osvita.Rajon (Район.Освіта. Сторінка видання про навчання та освіту), В Україні за період 2022 - 2024 зменшилася кількість шкіл, 18.10.2024, 17:18, <https://osvita.rayon.in.ua/news/752263-v-ukraini-za-period-2022-2024-zmenshilasya-kilkist-shkil>

¹⁴⁵ Espresso.TV (Еспресо ТВ - Інтернет-портал та телевізійний канал), В Україні за 4 роки закрили 2114 шкіл, а першокласників стало менше на понад 122 тис., - Education.ua, 24.10.2024, 19:34, <https://espresso.tv/suspilstvo-v-ukraini-za-4-roki-zakrili-2114-shkil-a-pershoklasnikiv-stalo-menshe-na-ponad-122-tis-educationua>

¹⁴⁶ Osvita.Rajon (Район.Освіта. Сторінка видання про навчання та освіту), В Україні за період 2022 - 2024 зменшилася кількість шкіл, 18.10.2024, 17:18, <https://osvita.rayon.in.ua/news/752263-v-ukraini-za-period-2022-2024-zmenshilasya-kilkist-shkil>

¹⁴⁷ Dyuvs.Info (Дивись.info - новини Львова), На Львівщині за дев'ять років на 20,5% зменшилося закладів загальної середньої освіти, - статистика, 30.08.2024, 11:18, <https://dyuvs.info/2024/08/30/skilky-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osvity-na-lvivshyni/>

uczy się online, przebywając poza granicami kraju.^{[148][149]} Wybór formy edukacji w centrum Ukrainy zależy przede wszystkim od decyzji rodziców uczniów oraz możliwości kontynuacji nauki w czasie alarmów bombowych w schronach.^[150]

Służba zdrowia. Z ogólnodostępnych źródeł informacji wynika, że w Ukrainie w elektronicznym systemie służby zdrowia zarejestrowanych jest ponad 16 tys. placówek medycznych. Ponadto w Ukrainie funkcjonuje ponad 11 tys. ośrodków zdrowia, w warunkach wojennych po zniszczeniu zastępowanych mobilnymi/tymczasowymi punktami zdrowia. W elektronicznym systemie służby zdrowia zarejestrowanych jest też ponad 400 tys. pracowników służby zdrowia.^{[151][152][153]} Obecnie wszyscy pacjenci w Ukrainie mogą korzystać z bezpłatnej opieki medycznej, zarówno w stacjonarnych, jak i w mobilnych placówkach służby zdrowia, mogą także ubiegać się o refundację leczenia poza granicami kraju (w trudnych, specyficznych przypadkach).^{[154][155]}

Z ogólnodostępnych źródeł informacji wynika, że ok. 40% placówek służby zdrowia w Ukrainie odczuwa brak kadr (wynik m.in. wyjazdów za granicę, rezygnacji z pracy i udziału w wojnie). W 59% placówek służby zdrowia pracują lekarze-przesiedleńcy.^[156]

Zniszczenia obiektów służby zdrowia dotknęły także obwody położone dalej od linii frontu. Kilka placówek medycznych zostało zniszczonych w Kijowie, w tym szpital dziecięcy Ochmatyd, który został zbombardowany.^[157] Na zachodzie Ukrainy odnotowano tylko kilka przypadków uszkodzenia/zniszczenia placówek służby zdrowia (po 1 przypadku w obwodzie rówieńskim i winnickim, 5 w obwodzie żytomierskim).^[158]

¹⁴⁸ NUS.org.ua (Нова Українська Школа), Менше ніж 10% українських шкіл працюють повністю дистанційно – Андрій Сташків, 07.08.2024, <https://nus.org.ua/2024/08/07/menshe-nizh-10-ukrayinskykh-shkil-pratsyuyut-povnistyu-dystantsijno-andrij-stashkiv/>

¹⁴⁹ Radio Svoboda (RFE/RL's Ukrainian Service; Радіо Свобода – Українська редакція Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода, РВЄ/РС), Повернення до шкіл, бомбосховища та канікули: що варто знати про навчальний рік 2024/25, 01.09.2024, 09:00, <https://www.radiosvoboda.org/a/novyy-navchalnyy-rik-v-ukrayini-shcho-treba-znaty/33096681.html>

¹⁵⁰ SQE. State Service of Education Quality of Ukraine (ДСЯО. Державна служба якості освіти України) Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році, <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf>

¹⁵¹ NISS (National Institute for Strategic Studies; Національний інститут стратегічних досліджень, НІСД), Ресурси системи охорони здоров'я в умовах війни, 26.10.2022, <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/resursy-sistemy-okhorony-zdorovya-v-umovakh-viyny-zhovten-2022r>

¹⁵² Ecomichna Pravda (Economic Truth, ePravda - project of Ukrainska Pravda {Ukrainian Truth}; Економічна правда - проєкт „Української правди“), Без картотек та виписок. Лікарі-підприємці діляться досвідом підключення до електронної системи охорони здоров'я (ЕОЗ), 22.03.2023, 13:00, <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/03/22/698246/>

¹⁵³ PHR (Physicians for Human Rights), Лікарні під прицілом. Як Росія протягом року знищувала систему охорони здоров'я України, <https://phr.org/wp-content/uploads/2023/02/EXEC-SUMMARY-Destruction-and-Devastation-Ukraine-Feb2023-UKRAINIAN-WebOptimized.pdf>

¹⁵⁴ LODA.gov.ua. (Львівська обласна військова адміністрація), Мешканцям області нагадують про порядок надання меддопомоги на період воєнного стану, 29.03.2022р, <https://old.loda.gov.ua/news?id=66743>

¹⁵⁵ NISS (National Institute for Strategic Studies; Національний інститут стратегічних досліджень, НІСД), Ресурси системи охорони здоров'я в умовах війни, 26.10.2022, <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/resursy-sistemy-okhorony-zdorovya-v-umovakh-viyny-zhovten-2022r>

¹⁵⁶ BBC Україна, Чи буде кому лікувати українців і скільки медиків виїхали за кордон або мобілізувались, 27.10.2023, <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cv20443p5060>

¹⁵⁷ Health Cluster Ukraine, Health Cluster Bulletin, 07.2024, <https://response.reliefweb.int/ukraine/health>

¹⁵⁸ UHC, Мапа атак на заклади охорони здоров'я України. Інфографіка: за весь час війни, 24.02.2022-12.01.2025, <https://hospitalsunderattacks.org.ua/>

ZAGROŻENIA DLA CYWILÓW NIEZWIĄZANE Z KONFLIKTEM ZBROJNYM

TERRORYZM

Nie odnotowano tego typu incydentów ze strony ugrupowań pozapaństwowych.

POZAPRAWNE EGZEKUCJE, UPROWADZENIA, POGROMY

Na terenach zajętych przez Federację Rosyjską, doniesienia o porwaniach, niewyjaśnionych zaginięciach, torturach i pozaprawnych egzekucjach są na porządku dziennym, jednak rzeczywista ich skala jest trudna do ustalenia.^[159]

Rzecznik Praw Dziecka FR, Maria Lvova Belova, oraz prezydent Putin zostali oskarżeni przez Ukrainę o deportację dzieci z Ukrainy do Rosji i ich sprawa została skierowana do Międzynarodowego Trybunału Karnego w Hadze. Strona rosyjska podała, że na terenie Federacji Rosyjskiej przebywa ponad 700 tys. dzieci, które przybyły z Ukrainy, w większości ze swoimi rodzinami.^[160] Strona ukraińska mówi zaś, że przymusowo wywieziono ponad 20 tys. dzieci.^[161]

PRZEMOC STOSOWANA W TRAKCIE DEMONSTRACJI I PROTESTÓW

Od momentu wybuchu pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę nie odnotowano większych demonstracji i protestów na terenie Ukrainy.^[162]

PRZESTĘPCZOŚĆ ZORGANIZOWANA

Przestępczość zorganizowana stanowi duży problem w Ukrainie. Dużą aktywność wykazują zdecentralizowane i elastyczne siatki przestępcze, głównie zajmujące się handlem narkotykami, kradzieżą mienia państwowego i rabunkami. Ukraina jest krajem tranzytowym dla wielu przestępczych siatek, a w większych miastach Ukrainy działa wielu zagranicznych przestępców, w tym zwłaszcza z regionu Kaukazu.^[163]

W Ukrainie występuje silna, choć malejąca liczba zorganizowanych grup o charakterze mafijnym, na których czele stoi około 40 bossów przestępczych, znanych jako „wory-w-zakonie”, i z których większość mieszka poza granicami kraju. Grupy te działają na wielu rynkach, koncentrując się na handlu narkotykami i wymuszeniach. Grupy o charakterze mafijnym w dalszym ciągu wywierają wpływy polityczne i mają dostęp do wszystkich szczebli władzy państwowej w Ukrainie, co zapewnia im ochronę i wsparcie, zarówno w nielegalnej, jak i legalnej działalności. Co

¹⁵⁹ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), War in Ukraine, One Year On, Nowhere Safe, 01.03.2023, <https://acleddata.com/2023/03/01/war-in-ukraine-one-year-on-nowhere-safe/>

¹⁶⁰ RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), More Than 700,000 Ukrainian Children Taken To Russia Since Full-Scale War Started, Official Says, 31.07.2023, <https://www.rferl.org/a/russia-children-taken-ukraine/32527298.html>

¹⁶¹ Data Friendly Space, published by ReliefWeb: Ukrainian Crisis Situational Analysis - 31 August 2023, 31.08.2023; <https://reliefweb.int/attachments/a3b9427a-f07a-43a5-b444-ac4b7411b907/DFS%20Ukraine%20Situation%20Analysis%20August%202023.pdf>

¹⁶² ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, data 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

¹⁶³ Global Organized Crime Index, Ukraine 2023, <https://ocindex.net/country/ukraine>

więcej, niektórzy przywódcy grup zostali politykami lub prominentnymi biznesmenami.^[164]

Inwazja rosyjska zmieniła strukturę zorganizowanych grup przestępczych. Na terenach okupowanych pojawiły się doniesienia o współpracy lokalnych siatek przestępczych z wojskami rosyjskimi w celu zdobycia większej władzy w nowych warunkach, a także o przypadkach wymuszeń, zwłaszcza ze strony cudzoziemskich mafii.^[165]

PRAWNE I PRAKTYCZNE ASPEKTY DOTYCZĄCE ZMIANY MIEJSCA POBYTU

PRZEPISY REGULUJĄCE SWOBODĘ PRZEMIESZCZANIA SIĘ

Konstytucja i ustawy zapewniają obywatelom swobodę przemieszczania się w obrębie kraju, podróży zagranicznych, emigracji i repatriacji. Jednakże, władze ukraińskie w praktyce ograniczają te prawa, szczególnie w regionach położonych w sąsiedztwie strefy walk.

W sierpniu 2022 r. rząd Ukrainy wydał rozporządzenie o przymusowej ewakuacji mieszkańców obwodu donieckiego w związku z toczącymi się tam działaniami wojennymi przeciwko Rosji. Dokument przewidywał przesiedlenie ich w bezpieczne miejsca w centralnych i zachodnich obwodach kraju.^[166] Nie udało się jej zrealizować w całości, ale większość mieszkańców opuściła Donbas.^[167]

Wyjazdy zagraniczne. W celu realizacji działań na rzecz „reżimu prawnego stanu wojennego” ograniczono możliwość wyjazdu z Ukrainy obywateli tego kraju płci męskiej w wieku od 18 do 60 lat.^{[168][169]} Państwowa Służba Graniczna Ukrainy (ukr. DPSU), posiłkując się aktami prawnymi Ukrainy, przygotowała materiał informacyjny dotyczący przekraczania granicy państwowej w czasie trwania „reżimu prawnego stanu wojennego”, w którym wskazano grupy/kategorie mężczyzn w wieku od 18 do 60 lat, którzy mogą opuszczać Ukrainę. Do ww. grup/kategorii mężczyzn należą m.in.: osoby, które posiadają dokument potwierdzający niepełnosprawność i mężczyźni będący ojcami trójki i więcej dzieci do 18 roku życia.^[170]

¹⁶⁴ Global Organized Crime Index, Ukraine 2023, <https://ocindex.net/country/ukraine>

¹⁶⁵ Global Organized Crime Index, Ukraine 2023, <https://ocindex.net/country/ukraine>

¹⁶⁶ Gazeta Prawna, Przymusowa ewakuacja z obwodu donieckiego. Ukraiński rząd wydał rozporządzenie, 3.08.2022, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8507574,ewakuacja-obwodu-donieckiego-rozporzadzenie-rzadu-ukrainy.html>

¹⁶⁷ Newsweek, Nie wiesz, kto wróg, kto przyjaciel, 11.08.2022, <https://www.newsweek.pl/swiat/spoleczenstwo/wojna-w-ukrainie-to-nasi-ludzie-chorzy-na-glowe-ale-ukraincy/brn2f9r>

¹⁶⁸ Business Rayon, Khto z cholovikiv mozhe peretnuty kordon v umovakh voyennoho, 04.05.2022, <https://business.rayon.in.ua/news/510638-khto-z-cholovikiv-mozhe-peretnuti-kordon-v-umovakh-voennogo-stanu-ofitsiynе-poyasnennya>

¹⁶⁹ Data Friendly Space, published by ReliefWeb: Ukrainian Crisis Situational Analysis - 31 August 2023, 31.08.2023; <https://reliefweb.int/attachments/a3b9427a-f07a-43a5-b444-ac4b7411b907/DFS%20Ukraine%20Situation%20Analysis%20August%202023.pdf>

¹⁷⁰ DPSU, Перетинання державного кордону під час правового режиму воєнного стану. Питання-відповідь, 02.02.2023, <https://dpsu.gov.ua/ua/Peretinannya-derzhavnogo-kordonu-pid-chas-pravovogo-rezhimu-vonnogo-stanu-Pitannya-vidpovid/>

MIGRACJE WEWNĘTRZNE

Wojna stała się przyczyną wewnętrznych przemieszczeń na masową skalę, zarówno przymusowych ewakuacji, jak i spontanicznych. Ogromne rzesze ludzi wyjechały ze swoich dotychczasowych domów, udając się w inne regiony kraju lub za granicę. Dość szybko zaczęto obserwować również dobrowolne powroty.^[171]

Pomimo toczącej się wojny państwo utrzymało możliwość podróży i przemieszczania się po większości terytorium kraju. Szczególną rolę odegrała kolej, która nie przestała funkcjonować nawet w najtrudniejszych okresach wojny i miała kluczowe znaczenie przy ewakuacji cywilów oraz w transporcie towarów i docierała również w rejony ogarnięte działaniami zbrojnymi, np. do Chersonia.^[172]

Obecnie liczba mieszkańców Kijowa zbliża się do poziomu sprzed wojny. W Kijowie przed wojną mieszkało 3,8 mln ludzi, po rosyjskiej inwazji z 24 lutego 2022 r. było ich mniej niż milion, teraz jest 3,6 mln. Wśród mieszkańców są osoby które powróciły do domu, ale także duża ilość wewnętrznych uchodźców. W mieście działa 400 szkół, w tym w trybie stacjonarnym i on-line, a także niektóre przedszkola. Działają usługi oraz około połowa zakładów przemysłowych.^[173]

WEWNĘTRZNI UCHODźCY

Regulacje ustawowe. Prawo ukraińskie stanowi, że osoba wewnętrznie przesiedlona (ang. Internally Displaced Person, IDP; ukr. Внутрішньо переміщена особа, ВПО) to obywatel Ukrainy, cudzoziemiec lub bezpaństwowiec, legalnie przebywający na terytorium Ukrainy oraz posiadający prawo do stałego zamieszkania w Ukrainie, który pozostawił lub opuścił swoje miejsce zamieszkania na skutek bądź w celu uniknięcia negatywnych następstw konfliktu zbrojnego, tymczasowej okupacji, masowych przejawów przemocy, naruszeń praw człowieka lub na skutek sytuacji nadzwyczajnych (katastrofy przyrodnicze, ekologiczne, itp.).^[174]

Ukraińskie akty prawne stanowią, że prawo do wnioskowania o przyznanie oficjalnego statusu osoby wewnętrznie przesiedlonej (IDP) posiadają: od 24 lutego 2014 r. mieszkańcy **Krymu i Sewastopola**, od 7 kwietnia 2015 r. mieszkańcy obwodów **donieckiego i ługańskiego**, od 24 lutego 2022 r. mieszkańcy obwodów **wołyńskiego, dniepropietrowskiego, żytomierskiego, zaporoskiego, kijowskiego, mikołajowskiego, odeskiego, sumskiego, charkowskiego, chersońskiego, czernihowskiego i miasta Kijowa**.^[175]

Skala przemieszczenia. Według informacji Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji (IOM) z początków stycznia 2025 r., w Ukrainie przebywało ok. 3,7 mln osób wewnętrznie przesiedlonych/uchodźców wewnętrznych (Internally Displaced People,

¹⁷¹ Data Friendly Space, published by ReliefWeb: Ukrainian Crisis Situational Analysis - 31 August 2023, 31.08.2023; <https://reliefweb.int/attachments/a3b9427a-f07a-43a5-b444-ac4b7411b907/DFS%20Ukraine%20Situation%20Analysis%20August%202023.pdf>

¹⁷² Onet, Fenomen ukraińskich kolei w czasie wojny, 01.03.2023, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/fenomen-ukraińskich-kolei-w-czasie-wojny-kluczowa-role-odegral-polski-pociag/jet0528>

¹⁷³ Gość, Obecnie w Kijowie jest ok. 3,5 mln ludzi; rok temu było ok. 800 tys., 28.02.2023, <https://www.gosc.pl/doc/8108978.Obecnie-w-Kijowie-jest-ok-3-5-mln-ludzi-rok-temu-bylo-ok-800-tys>

¹⁷⁴ MinRe.gov.ua. Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine, Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб, <https://minre.gov.ua/informacziya/korysna-informacziya/korysna-informacziya-dlya-vpo/dovidnyk-vpo/>

¹⁷⁵ MinRe.gov.ua. Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine, Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб, <https://minre.gov.ua/informacziya/korysna-informacziya/korysna-informacziya-dlya-vpo/dovidnyk-vpo/>

IDPs) i 4,2 mln osób, które powróciły do swoich miejsc zamieszkania.^[176] Większość uchodźców pochodzi z obwodów przylegających do linii frontu, zwłaszcza na wschodzie: obwód charkowski (1,3 mln przesiedlonych), obwód doniecki (1,07 mln), obwód chersoński i zaporoski – po ok. 0,5 mln. Wewnętrzni uchodźcy najczęściej pozostają w rejonach przyfrontowych, w obwodzie charkowskim, dniepropietrowskim oraz zaporoskim, a także przemieszczają się do dużych miast, takich jak Kijów i jego przedmieścia, Odessa i Połtawa. Stosunkowo dużą grupę osób wysiedlonych gości także Lwów. Obserwuje się również dużą ilość powrotów, zwłaszcza do Kijowa i Charkowa, zarówno z innych regionów Ukrainy, jak i z zagranicy. Jednak wielu uchodźców nie jest w stanie wrócić, gdyż ich domy znajdują się pod kontrolą rosyjską. Inne przyczyny niemożności powrotu to: zaminowanie terenu, utrata domu, obawa przed dalszymi bombardowaniami, a także brak możliwości utrzymania.^{[177][178]}

Ewakuacja. Ewakuacje z terenów bezpośrednio zagrożonych działaniami wojennymi są prowadzone przez regionalne administracje wojskowe we współpracy z organami samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi i wolontariuszami, co ma zapewniać koordynację transportu (scentralizowanego konwoju autobusów i podstawianych pociągów).^[179]

Ewakuowane osoby są przewożone do bezpieczniejszych regionów w całej Ukrainie, tam gdzie są jeszcze miejsca. Wiadomo również, że kilka Punktów Zbiorowego Zamieszkania (zarządzanych przez lokalne administracje) odmówiło przyjęcia nowo przybyłych przesiedleńców (w ostatnim kwartale 2024 r.) głównie z powodu braku miejsc lub przystosowania do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami.^[180]

W marcu 2023 r. uchwalono przymusowy mechanizm ewakuacji dzieci z rejonu walk.^[181] Władze i administracja terenowa sukcesywnie prowadzą ewakuację z regionów, zagrożonych walkami. Niekiedy ludzie odmawiają ewakuacji – dotyczy to w szczególności osób niepełnosprawnych lub starszych, osób o skromnych dochodach, obawiających się, że nie będą mieli możliwości znalezienia domu lub pracy w nowym miejscu zamieszkania.^[182]

Ostatnia większa ewakuacja ludności dotkniętej działaniami wojennymi była prowadzona przez władze ukraińskie od 16 maja do 31 października 2024 r.

¹⁷⁶ International Organization for Migration, IOM, UKRAINE INTERNAL DISPLACEMENT REPORT GENERAL POPULATION SURVEY, Round 19, 01.2025, <https://reliefweb.int/report/ukraine/iom-ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-19-january-2025>

¹⁷⁷ UNHCR (UN High Commissioner for Refugees), Ukraine Fact Sheet; Ukraine; February 2024, 08.02.2024, <https://www.ecoi.net/en/file/local/2105721/bi-annual-fact-sheet-2024-02-ukraine.pdf>

¹⁷⁸ Data Friendly Space, published by ReliefWeb: Ukrainian Crisis Situational Analysis - 31 August 2023, 31.08.2023; <https://reliefweb.int/attachments/a3b9427a-f07a-43a5-b444-ac4b7411b907/DFS%20Ukraine%20Situation%20Analysis%20August%202023.pdf>

¹⁷⁹ OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), Ukraine Humanitarian Needs and Response Plan Ukraine 2025, 16.01.2025, <https://humanitarianaction.info/article/ukraine-hnnp-2025>

¹⁸⁰ OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), Ukraine Humanitarian Needs and Response Plan Ukraine 2025, 16.01.2025, <https://humanitarianaction.info/article/ukraine-hnnp-2025>

¹⁸¹ Radio eM, Ukraina. Rząd zezwolił na obowiązkową ewakuację dzieci z obszarów działań wojennych, 07.03.2023, <https://www.radioem.pl/doc/8118532.Ukraina-Rzad-zezwolil-na-obowiazkowa-ewakuacje-dzieci-z>

¹⁸² Data Friendly Space, published by ReliefWeb: Ukrainian Crisis - Situational Analysis 24 Feb 2023, 24.02.2023, <https://reliefweb.int/attachments/aed7bb76-af4f-4d23-90a3-f6205d0b6f6e/DFS%20Ukraine%20Situation%20Analysis%20February%202023%20.pdf>

i dotyczyła mieszkańców obwodów: donieckiego, charkowskiego, chersońskiego, sumskiego i zaporoskiego. Służby ewakuowały wówczas łącznie 163 tys. osób.^[183]

W styczniu 2025 r. ukończono ewakuację dzieci z Pokrowska. Obecnie w mieście przebywa ok. 7 tys. mieszkańców, co stanowi 1/6 jego przedwojennej populacji.^[184]

Pomoc dla wewnętrznie przesiedlonych (IDPs). Instytucją odpowiedzialną za udzielanie pomocy osobom wewnętrznie przesiedlonym pozostaje głównie ukraińskie Ministerstwo Polityki Socjalnej i jego regionalne oddziały w całym kraju oraz Ministerstwo Jedności Narodowej (wcześniej Ministerstwo Tymczasowo Okupowanych Terytoriów Ukrainy).^[185]

Obywatele, cudzoziemcy i bezpaństwowcy, którzy chcą korzystać z pomocy władz Ukrainy i posiadać oficjalny status IDP, powinni złożyć wniosek o wydanie certyfikatu (poświadczenia) osoby wewnętrznie przesiedlonej (ukr. довідка внутрішньо переміщеної особи; довідка ВПО).^[186]

Władze Ukrainy wspierają oficjalnie zarejestrowanych IDPs w zakresie: usług socjalnych, administracyjnych i medycznych, w zakresie zatrudnienia i osiedlenia. Władze Ukrainy informują o utworzeniu ponad miliona miejsc dla IDPs.^{[187][188]}

Każda dorosła osoba, zarejestrowana jako wewnętrznie przesiedlona, otrzymywała ww. „jednolity dodatek mieszkaniowy dla IDP” do czasu wprowadzenia zmian w zasadach ich wypłacania (1 marca 2024 r.) - 2000 UAH (ok. 180 PLN) miesięcznie, a jej dziecko 3000 UAH (ok. 282 PLN).^[189] Z kolei osoby z niepełnosprawnościami otrzymywały ok. 2 tys. PLN. Niemniej władze przedłużyły okres wypłacania ww. zasiłków w niezmienionej postaci dla osób, które były już ich beneficjentami przed 1 marca 2024 r. - do lutego 2025 r.^[190] Do pomocy finansowej są uprawnieni jednak tylko ci uchodźcy wewnętrzni, którzy nie dysponują osobistym majątkiem, którego wartość

¹⁸³ OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), Ukraine Humanitarian Needs and Response Plan Ukraine 2025, 16.01.2025, <https://humanitarianaction.info/article/ukraine-hnnp-2025>

¹⁸⁴ Eruomajdan, Ukraine completes child evacuation from embattled Pokrovsk as Russians press from south, 27.01.2025, <https://euromaidanpress.com/2025/01/27/ukraine-completes-child-evacuation-from-embattled-pokrovsk-as-russians-press-from-south/>

¹⁸⁵ Ministerstwo Polityki Socjalnej Ukrainy, Внутрішньо переміщені особи, 2025, <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>

¹⁸⁶ MinRe.gov.ua. Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine, Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб, <https://minre.gov.ua/informacziya/korysna-informacziya/korysna-informacziya-dlya-vpo/dovidnyk-vpo/>

¹⁸⁷ MinRe.gov.ua. Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine, Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб, <https://minre.gov.ua/informacziya/korysna-informacziya/korysna-informacziya-dlya-vpo/dovidnyk-vpo/>

¹⁸⁸ UkrInform, В Україні створили понад мільйон місць для проживання переселенців – звіт ТСК, 25.04.2023, <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3700653-v-ukraini-stvorili-ponad-miljon-misc-dla-prozivanna-pereselenciv-zvit-tsk.html>

¹⁸⁹ KyivIndependent.com, Thousands of Ukrainian IDPs are struggling to adapt amid housing, employment crises, 19.07.2024, <https://kyivindependent.com/what-happens-after-evacuation-ukraines-idps-struggle-to-adapt-amid-housing-employment-crises-2/>

¹⁹⁰ Oko.press, Połowa wszystkich uchodźców wojennych pozostała w Ukrainie. Co się z nimi dzieje? 2.01.2025, <https://oko.press/polowa-uchodzcow-wojennych-w-ukrainie>

określono w odpowiednich przepisach oraz należący do grup wrażliwych, czyli takich które nie są w stanie samodzielnie się utrzymać z wykonywanej pracy.^{[191][192][193]}

Pomoc mieszkaniowa. Większość rodzin uchodźców wewnętrznych usamodzielniała się. Wynajmują prywatnie lub kupują mieszkania, stare domy na wsiach w bezpieczniejszych regionach. Są przypadki, kiedy właściciele udostępniają swoje domy bezpłatnie, prosząc jedynie o opłacanie mediów. Wspierają najemców podstawowymi produktami.^{[194][195]} Niemniej jednak wynajem pochłania znaczną część dochodów osób przesiedlonych. Niektórzy właściciele nieruchomości niechętnie wynajmują mieszkania uchodźcom wewnętrznym, obawiając się, że mogą oni wkrótce wrócić do domu lub nie będą w stanie płacić regularnie za wynajem.^[196]

Spośród wspomnianych 3,6 mln osób wewnętrznie przesiedlonych w Ukrainie, wg danych agend ONZ, 79 tys. mieszka w 1800 zbiorowych punktach zamieszkania/schroniskach, które znajdują się głównie w zachodniej i centralnej Ukrainie.^{[197][198]} Z kolei wg projektu realizowanego przez ukraińskie Ministerstwo Transformacji Cyfrowej, Kancelarię Prezydenta Ukrainy i Koleje Ukraińskie, o nazwie „Tam, gdzie na was czekają” (ukr. TAM, ДЕ БАС ЧЕКАЮТЬ), w miejscach tymczasowego zamieszkania przebywa obecnie 1 365 855 osób i wolnych pozostaje ok. 15 tys. miejsc.^{[199][200][201]}

Często w punktach tych nie ma odpowiednich warunków do zamieszkania (dla tak dużych grup ludzi i z takimi potrzebami), ograniczony jest dostęp do usług socjalnych i osoby te pozostają też w dużej mierze uzależnione od pomocy humanitarnej. Wiele z tych miejsc zostało zbudowanych jako akademiki/internaty, szkoły czy ośrodki zdrowia (czasem są to domy modułowe) i nie posiada warunków do dłuższego przebywania w nich tak dużych grup ludzi. Brakuje w nich całego zaplecza sanitarnego.^{[202][203]}

¹⁹¹ [Oko.press, Połowa wszystkich uchodźców wojennych pozostała w Ukrainie. Co się z nimi dzieje? 2.01.2025,](https://oko.press/polowa-uchodzcow-wojennych-w-ukrainie)
<https://oko.press/polowa-uchodzcow-wojennych-w-ukrainie>

¹⁹² [Ipsnews.net, U.S. Passes on UN Ukraine Resolution amid the Humanitarian Crisis, 27.02.2025,](https://www.ipsnews.net/2025/02/u-s-passes-un-ukraine-resolution-amid-humanitarian-crisis/)
<https://www.ipsnews.net/2025/02/u-s-passes-un-ukraine-resolution-amid-humanitarian-crisis/>

¹⁹³ [Instytut Europy Środkowej, Polityka władz Ukrainy wobec osób wewnętrznie przesiedlonych po inwazji Federacji Rosyjskiej, 3.10.2023,](https://ies.lublin.pl/komentarze/polityka-wladz-ukrainy-wobec-osob-wewnetrnie-przesiedlonych-po-inwazji-federacji-rosyjskiej/)
<https://ies.lublin.pl/komentarze/polityka-wladz-ukrainy-wobec-osob-wewnetrnie-przesiedlonych-po-inwazji-federacji-rosyjskiej/>

¹⁹⁴ [Pravda.com.ua, Створює затишок практично з нічого: як дівчина з Криму допомагає ВПО облаштувати старі будинки на Чернігівщині, 19.06.2024,](https://life.pravda.com.ua/society/stvoryuye-zatishok-praktichno-z-nichogo-yak-divchina-z-krimu-dopomagaye-vpo-oblashtuvati-stari-budinki-na-chernigivshchini-302180/)
<https://life.pravda.com.ua/society/stvoryuye-zatishok-praktichno-z-nichogo-yak-divchina-z-krimu-dopomagaye-vpo-oblashtuvati-stari-budinki-na-chernigivshchini-302180/>

¹⁹⁵ [Oko.press, Połowa wszystkich uchodźców wojennych pozostała w Ukrainie. Co się z nimi dzieje? 2.01.2025,](https://oko.press/polowa-uchodzcow-wojennych-w-ukrainie)
<https://oko.press/polowa-uchodzcow-wojennych-w-ukrainie>

¹⁹⁶ [Kyivindependent.com, Thousands of Ukrainian IDPs are struggling to adapt amid housing, employment crises, 19.07.2024,](https://kyivindependent.com/what-happens-after-evacuation-ukraines-idps-struggle-to-adapt-amid-housing-employment-crises-2/)
<https://kyivindependent.com/what-happens-after-evacuation-ukraines-idps-struggle-to-adapt-amid-housing-employment-crises-2/>

¹⁹⁷ [OCHA \(United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs\), Ukraine Humanitarian Needs and Response Plan Ukraine 2025, 16.01.2025,](https://humanitarianaction.info/article/ukraine-hnrrp-2025)
<https://humanitarianaction.info/article/ukraine-hnrrp-2025>

¹⁹⁸ [UNHCR \(UN High Commissioner for Refugees\), Ukraine emergency: Three years one, 2025 update,](https://data.unhcr.org/en/documents/download/114594)
<https://data.unhcr.org/en/documents/download/114594>

¹⁹⁹ [Help.gov.ua, TAM, ДЕ БАС ЧЕКАЮТЬ, aktualizacja z 2025,](https://booking.help.gov.ua/)
<https://booking.help.gov.ua/>

²⁰⁰ [Oko.press, Połowa wszystkich uchodźców wojennych pozostała w Ukrainie. Co się z nimi dzieje? 2.01.2025,](https://oko.press/polowa-uchodzcow-wojennych-w-ukrainie)
<https://oko.press/polowa-uchodzcow-wojennych-w-ukrainie>

²⁰¹ [Svoi.city, Житло для ВПО. Розповідаємо, де переселенці можуть знайти тимчасовий прихисток, 18.04.2024,](https://svoi.city/articles/355069/zhitlo-dlya-vpo-rozpovidayemo-de-pereselenci-mozhut-znajti-timchasovij-prihistok)
<https://svoi.city/articles/355069/zhitlo-dlya-vpo-rozpovidayemo-de-pereselenci-mozhut-znajti-timchasovij-prihistok>

²⁰² [OCHA \(United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs\), Ukraine Humanitarian Needs and Response Plan Ukraine 2025, 16.01.2025,](https://humanitarianaction.info/article/ukraine-hnrrp-2025)
<https://humanitarianaction.info/article/ukraine-hnrrp-2025>

²⁰³ [UNHCR \(UN High Commissioner for Refugees\), Ukraine emergency: Three years one, 2025 update,](https://data.unhcr.org/en/documents/download/114594)
<https://data.unhcr.org/en/documents/download/114594>

W niektórych regionach Ukrainy powstały również tzw. miasteczka modułowe, dzięki współpracy władz samorządowych z lokalnymi i międzynarodowymi organizacjami. Zakwaterowanie w nich jest bezpłatne dla osób wewnętrznie przesiedlonych, rachunki za media opłaca miasto. Mimo, że niektórzy przesiedleńcy mieszkają w nich ponad 2 lata, są to jednak rozwiązania tymczasowe, nie nadające się do długotrwałego zamieszkania.^[204]

Ukraińskie władze nadal opracowują państwową strategię budowy bardziej trwałych (na dłuższy czas) mieszkań dla przesiedleńców wewnętrznych. Władze lokalne w niektórych regionach (Lwów, Kijów) wdrażają z własnej inicjatywy takie projekty, często finansowane przez międzynarodowych darczyńców, ale nie ma jak na razie, wg ekspertów, koordynacji między nimi, aby też dzielić się najlepszymi rozwiązaniami.^[205]

UCHODŹCY W KRAJACH SĄSIEDNICH

Według danych UNHCR z grudnia 2024 r., na świecie zarejestrowano ponad 6 mln uchodźców z Ukrainy, z czego najwięcej w Europie – 4,75 mln. Większość z nich zwróciła się z wnioskami o ochronę międzynarodową i została nią objęta. Ilość ta znacząco zmalała z ponad 8 mln, zarejestrowanych ogółem na świecie w 2022 r.^[206] Najwięcej ukraińskich uchodźców obecnie przebywa w Niemczech (1,3 mln), a następnie w Polsce (960 tys.) oraz Czechach (550 tys.).^{[207][208]} Według danych UNHCR, na terenie Federacji Rosyjskiej przebywa natomiast 1,28 mln obywateli Ukrainy, przy czym nie jest jasne ilu z nich opuściło kraj dobrowolnie. Według oficjalnych danych FR, 65 tys. obywateli Ukrainy otrzymało status uchodźcy lub inną formę ochrony w FR.^[209]

PODSUMOWANIE

Zgodnie z zapisami obowiązującej Konstytucji Ukrainy z 1996 r., Ukraina jest republiką o prezydencko-parlamentarnym systemie politycznym.

Kara śmierci nie występuje w ukraińskim porządku prawnym, nie jest ani orzekana, ani wykonywana.

W Ukrainie trwa konflikt zbrojny. W następstwie agresji wojskowej, Federacja Rosyjska okupuje część terytorium Ukrainy, w tym **Krym** oraz części obwodów:

²⁰⁴ **Oko.press**, Połowa wszystkich uchodźców wojennych pozostała w Ukrainie. Co się z nimi dzieje? 2.01.2025, <https://oko.press/polowa-uchodzcow-wojennych-w-ukrainie>

²⁰⁵ **KyivIndependent.com**, Thousands of Ukrainian IDPs are struggling to adapt amid housing, employment crises, 19.07.2024, <https://kyivindependent.com/what-happens-after-evacuation-ukraines-idps-struggle-to-adapt-amid-housing-employment-crises-2/>

²⁰⁶ **UNHCR (UN High Commissioner for Refugees)**, Ukraine Situation Flash Update #66; 12.03.2024, <https://www.ecoi.net/en/file/local/2105434/2024+03+08+Ukraine+Flash+Update+No+66.pdf>

²⁰⁷ **UNHCR (UN High Commissioner for Refugees)**, Ukraine Refugee Situation, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

²⁰⁸ **Dziennik**, Ukraińcy wyjeżdżają z Polski. Chcą zdążyć przed 1 września, 31.08.2023, <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/9288036,ukraincy-wyjezdza-z-polski-chca-zdazyc-przed-1-wrzesnia.html>

²⁰⁹ **UNHCR (UN High Commissioner for Refugees)**, Refugees from Ukraine registered for Temporary Protection or similar national protection schemes in Europe, 07.03.2023, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

donieckiego, ługańskiego, zaporoskiego i chersońskiego. Obecnie linia frontu przebiega przez wschodnią i południowo-wschodnią część Ukrainy.

Ludność cywilna w rejonie walk i w pobliżu linii frontu narażona jest na utratę zdrowia i życia w wyniku prowadzonej wymiany ognia, ostrzału artyleryjskiego i raketowego. Najbardziej zagrożeni są mieszkańcy obwodów: **donieckiego, charkowskiego, chersońskiego, dniepropietrowskiego, sumskiego i zaporoskiego.** W tych obwodach panuje również bardzo trudna sytuacja humanitarna.

Lepsza sytuacja bezpieczeństwa i humanitarna panuje **na zachodzie i w centrum Ukrainy** (obwody: lwowski, iwano-frankowski, tarnopolski, zakarpacki, czerniowiecki, wołyński, rówieński, żytomierski, chmielnicki, winnicki, czernihowski, kijowski, połtawski, czerkaski, kirowogradzki, mikołajowski i odeski). Ludność cywilna tych obwodów również doświadcza skutków wojny ze względu na sporadyczne ataki raketowe na tereny miejskie oraz niszczenie infrastruktury energetycznej i krytycznej, jednak skala przemocy nie ma charakteru powszechnego. Wprowadzono system obrony cywilnej. Działa tam państwowa administracja, zapewnione jest bezpieczeństwo żywnościowe i dostęp do podstawowych usług, takich jak szkolnictwo i służba zdrowia.

Po wybuchu wojny, miliony obywateli Ukrainy przenieśli się wewnątrz kraju i poza granice państwa. O status osoby wewnętrznie przesiedlonej mogą się starać zarówno osoby pochodzące z terenów okupowanych, jak i z terenów frontowych i przyfrontowych. W rejonach walk władze prowadzą akcje ewakuacyjne ludności cywilnej. Władze Ukrainy udzielają pomocy osobom wewnętrznie przemieszczonym, udzielając im schronienia i pomocy rzeczowej.

ZASTRZEŻENIE

Niniejsze opracowanie tematyczne zostało przygotowane przez Wydział Informacji o Krajach Pochodzenia Urzędu do Spraw Cudzoziemców na potrzeby prowadzenia postępowań w sprawach o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Opracowanie na temat sytuacji bezpieczeństwa może być pomocne w szczególności w sprawach rozpatrywanych w oparciu o **art. 15 pkt. 3 oraz art. 18 pkt. 1. Ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP z dn. 13 czerwca 2003 z późn. zmianami.**

Treść opracowania nie przesądza jednak o wyniku decyzji w indywidualnym postępowaniu administracyjnym, gdyż zawsze brana jest pod uwagę całość zgromadzonego materiału dowodowego i indywidualny charakter sprawy.

Informacje zamieszczone w niniejszym opracowaniu pochodzą w większości z publicznie dostępnych źródeł. Zostały one zebrane i opracowane przy zachowaniu zasady neutralności i obiektywizmu, a także z dołożeniem najwyższej staranności – tak, by odzwierciedlały aktualny w chwili publikacji opracowania stan wiedzy na prezentowany temat, a także pochodziły z różnych źródeł.

Terminologia użyta w niniejszym opracowaniu nie jest terminologią prawniczą. Określenia takie jak „prześladowanie”, „dyskryminacja”, „konflikt” itp. używane mogą być, za materiałami źródłowymi, w znaczeniu potocznym i nie są tożsame z definicjami podanymi w ustawie z 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Niniejsze opracowanie zawiera wyłącznie informacje, poglądy i opinie prezentowane przez autorów materiałów źródłowych. Oświadczenia i oceny zawarte w niniejszym opracowaniu nie są i nie mogą być uważane za oświadczenia i oceny własne Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Niniejsze opracowanie nie jest także i nie może być uważane za jakąkolwiek deklarację polityczną polskich władz.

Urząd do Spraw Cudzoziemców nie ponosi odpowiedzialności prawnej za publikowane w opracowaniu treści ani nie jest zobowiązany do publikacji jego aktualizacji, a także nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania udostępnionych informacji.

Informujemy, że autorskie prawa majątkowe do niniejszego opracowania, w tym prawo do jego rozpowszechniania i publicznego udostępniania w Internecie, przysługują wyłącznie Urzędowi do Spraw Cudzoziemców (adres: ul. Koszykowa 16, 00-564 Warszawa; NIP: 5262548316; REGON: 017315012).

BIBLIOGRAFIA:

1. 112.ua, Czy powracają przerwy w dostawie prądu? Ukrenergo zdementowało plotki, 08.04.2025, <https://112.ua/pl/vidklucenna-elektroenergii-povertautsa-ukrenergo-sprostuvalo-cutki-59559>
2. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), Dangers Faced by Local Officials in Wartime, 22.06.2023, <https://acleddata.com/2023/06/22/special-issue-on-the-targeting-of-local-officials-ukraine/>
3. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, shellings / air/drone attacks, 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>
4. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, data 01.01.2023-31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>
5. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, data 01.01.2022-28.03.2025, dane pobrano 03.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>
6. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, data 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>
7. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, data 01.01.2022-28.03.2025, dane pobrano 03.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>
8. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, shellings / ari/drone attacks, 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>
9. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, data 01.01.2022-28.03.2025, dane pobrano 03.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>
10. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, data 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 03.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>
11. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, data 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>
12. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>
13. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), War in Ukraine, One Year On, Nowhere Safe, 01.03.2023, <https://acleddata.com/2023/03/01/war-in-ukraine-one-year-on-nowhere-safe/>

14. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project) filtry: Ukraine, Civilians, 01.01.2023-30.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>
15. ACLED, (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Ukraine, civilians, 01.01.2023-28.03.2025, dane pobrano 04.04.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>
16. Bankier, Rosja prze do przodu. Zajął w Ukrainie siedmiokrotnie więcej terytorium niż rok wcześniej, 31.12.2024, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Rosja-prze-do-przodu-Zajela-w-Ukrainie-siedmiokrotnie-wiecej-terytorium-niz-rok-wczesniej-8868188.html>
17. BBC News, Avdiivka: Russia accused of executing prisoners of war after Ukraine withdraws, 20.02.2024, <https://www.bbc.com/news/world-europe-68338550>
18. Business Rayon, Khto z cholovikiv mozhe peretnuty kordon v umovakh voyennoho, 04.05.2022, <https://business.rayon.in.ua/news/510638-khto-z-cholovikiv-mozhe-peretnuti-kordon-v-umovakh-voennogo-stanu-ofitsiyne-poyasnennya>
19. CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook, Ukraine, 17.04.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/ukraine/government>
20. Complex Statistical Publications/Statistical Publication „Ukraine in Figures 2022” (Комплексні статистичні публікації Статистичний збірник „Україна у цифрах 2022”), 2023, https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm
21. CVK Ukraine, Elections of the President of Ukraine on March 31, 2019, https://www.cvk.gov.ua/vibory_category/vibori-prezidenta-ukraini/vibori-prezidenta-ukraini-2019.html
22. Data Friendly Space, published by ReliefWeb: Ukrainian Crisis - Situational Analysis 24 Feb 2023, 24.02.2023, <https://reliefweb.int/attachments/aed7bb76-af4f-4d23-90a3-f6205d0b6f6e/DFS%20Ukraine%20Situation%20Analysis%20February%202023%20.pdf>
23. Data Friendly Space, published by ReliefWeb: Ukrainian Crisis Situational Analysis - 31 August 2023, 31.08.2023; <https://reliefweb.int/attachments/a3b9427a-f07a-43a5-b444-ac4b7411b907/DFS%20Ukraine%20Situation%20Analysis%20August%202023.pdf>
24. Decentralization (Децентралізація в Україні), Области, 30.01.2025, <https://decentralization.ua/areas/>
25. Decentralization (Децентралізація в Україні), Окремі питання застосування оцінки майна при реалізації процедури компенсації за знищене та пошкоджене житло, 02.08.2024, <https://decentralization.ua/news/18425?page=2>
26. DESS, Етнічні спільноти України, <https://dess.gov.ua/statistics-2020-ethno/>
27. DESS, Релігійні організації: узагальнення за даними ЄДР. Станом на 20 жовтня 2022 року, <https://dess.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/2022.10.20-REL-data-public.xlsx>
28. Diia.gov.ua Нова послуга в Дії: знаходьте найближче укриття в кілька кліків, 08.02.2024, <https://diia.gov.ua/news/nova-posluga-v-diyi-znahodte-najblizhche-ukrittya-v-kilka-klikiv>

29. DPSU, Перетинання державного кордону під час правового режиму воєнного стану. Питання-відповідь, 02.02.2023, <https://dpsu.gov.ua/ua/Peretinannya-derzhavnogo-kordonu-pid-chas-pravovogo-rezhimu-vonnogo-stanu-Pitannya-vidpovid/>
30. DSNS.ua, Консультаційні центри ДСНС України, <https://dsns.gov.ua/konsultaciyni-centri-dsns-ukrayini>
31. DSNS.ua, Управління забезпечення Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України, <https://uz.dsns.gov.ua/kontakti/aparat-upravlinnya>
32. Dyvys.Info (Дивись.info - новини Львова), На Львівщині за дев'ять років на 20,5% зменшилося закладів загальної середньої освіти, - статистика, 30.08.2024, 11:18, <https://dyvys.info/2024/08/30/skilky-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osvity-na-lvivshhyni/>
33. Dziennik, Ukraińcy wyjeżdżają z Polski. Chcą zdążyć przed 1 września, 31.08.2023, <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/9288036.ukraincy-wyjezdza-z-polski-chca-zdazyc-przed-1-wrzesnia.html>
34. Economichna Pravda (Economic Truth, ePravda - project of Ukrainska Pravda {Ukrainian Truth}; Економічна правда - проєкт „Української правди”), Як відновлюється ринок праці, 17.11.2023, 08:16, <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/17/706673/>
35. Economichna Pravda (Economic Truth, ePravda - project of Ukrainska Pravda {Ukrainian Truth}; Економічна правда - проєкт „Української правди”), Без картотек та виписок. Лікарі-підприємці діляться досвідом підключення до електронної системи охорони здоров'я (ЕОЗ), 22.03.2023, 13:00, <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/03/22/698246/>
36. eOselia, eОселя. Програма доступного кредитування житла, <https://eoselia.diia.gov.ua/>
37. Eruomajdan, Ukraine completes child evacuation from embattled Pokrovsk as Russians press from south, 27.01.2025, <https://euromaidanpress.com/2025/01/27/ukraine-completes-child-evacuation-from-embattled-pokrovsk-as-russians-press-from-south/>
38. Espresso.TV (Еспресо ТВ - Інтернет-портал та телевізійний канал), В Україні за 4 роки закрили 2114 шкіл, а першокласників стало менше на понад 122 тис., - Education.ua, 24.10.2024, 19:34, <https://espresso.tv/suspilstvo-v-ukraini-za-4-roki-zakrili-2114-shkil-a-pershoklasnikiv-stalo-menshe-na-ponad-122-tis-educationua>
39. Fakty.com.ua. (Факти ICTV), Ринок праці 2025: чого очікувати та яких працівників не вистачатиме найбільше, 15.01.2025, <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/ekonomika/20250115-rynok-praczi-2025-chogo-ochikuvaty-ta-yakih-praczivnykiv-ne-vystachatyme-najbilshe/>
40. Fakty.com.ua. (Факти ICTV), Скільки людей проживає в Україні і скільки залишиться після війни: дані демографа, 12.03.2025, 10:52, <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20250312-skilky-lyudej-prozhyvaye-v-ukrayini-i-skilky-zalyshytsya-pislya-vijny-dani-demografa/>

41. Fakty.com.ua. (Факти ICTV),Повітряна тривога: що робити і де шукати укриття, 27.10.2022, 13:02, <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20221027-sygnal-uvaga-vsim-yak-zvuchat-tryvozhni-syreny-ta-shho-robyty-v-razi-yih-uvimknennya/>
42. Gazeta Prawna, Przymusowa ewakuacja z obwodu donieckiego. Ukraiński rząd wydał rozporządzenie, 3.08.2022, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8507574,ewakuacja-obwodu-donieckiego-rozporzadzenie-rzadu-ukrainy.html>
43. Gazeta.ua. (Газета по-українськи), „Українки купують весільні босоніжки. Продажі зросли з 24 лютого” - Аліна Качоровська, 30.05.2022, 18:05, https://gazeta.ua/articles/economics/_ukrayinki-kupuyut-vesilni-bosonizhki-prodazhi-zrosli-z-24-lyutogo-alina-kachorovska/1091056
44. Global Organized Crime Index, Ukraine 2023, <https://ocindex.net/country/ukraine>
45. Gość, Obecnie w Kijowie jest ok. 3,5 mln ludzi; rok temu było ok. 800 tys., 28.02.2023, <https://www.gosc.pl/doc/8108978.Obecnie-w-Kijowie-jest-ok-3-5-mln-ludzi-rok-temu-bylo-ok-800-tys>
46. Guardian, A year of war: how Russian forces have been pushed back in Ukraine, 21.02.2023, <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2023/feb/21/a-year-of-war-how-russian-forces-have-been-pushed-back-in-ukraine>
47. Health Cluster Ukraine, Health Cluster Bullettin, 07.2024, <https://response.reliefweb.int/ukraine/health>
48. Help.gov.ua, ТАМ, ДЕ ВАС ЧЕКАЮТЬ, aktualizacja z 2025, <https://booking.help.gov.ua/>
49. Informator.ua. (Інформатор), В яких регіонах України найбільша конкуренція на ринку праці: дослідження, 13.06.2024, 8:13, <https://informator.ua/uk/v-yakih-regionah-ukrajini-naybilsha-konkurenciya-na-rinku-praci-doslidzhennya>
50. InfoSecurity24, Zabezpieczenie ludności cywilnej. Lekcja z Ukrainy, 24.02.2023 09:35, <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/zabezpieczenie-ludnosci-cywilnej-lekcja-z-ukrainy>
51. Instytut Europy Środkowej, Polityka władz Ukrainy wobec osób wewnętrznie przesiedlonych po inwazji Federacji Rosyjskiej, 3.10.2023, <https://ies.lublin.pl/komentarze/polityka-wladz-ukrainy-wobec-osob-wewnetrznie-przesiedlonych-po-inwazji-federacji-rosyjskiej/>
52. International Organization for Migration, IOM, UKRAINE INTERNAL DISPLACEMENT REPORT GENERAL POPULATION SURVEY, Round 19, 01.2025, <https://reliefweb.int/report/ukraine/iom-ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-19-january-2025>
53. Ipsnews.net, U.S. Passes on UN Ukraine Resolution amid the Humanitarian Crisis, 27.02.2025, <https://www.ipsnews.net/2025/02/u-s-passes-un-ukraine-resolution-amid-humanitarian-crisis/>
54. ISW (Institute for the Study of War), Russian Offensive Campaign Assessment, April 10, 2025, <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-april-10-2025>

55. JurLiga.LigaZakon (ЮрЛіга.ЛігаЗакон), Рада продовжила воєнний стан та загальну мобілізацію ще на 90 днів, 15.01.2025, 11:28, https://jurliga.ligazakon.net/news/233336_rada-prodovzhila-vonniy-stan-ta-zagalnu-moblzatsyu-shche-na-90-dnv
56. Korespondent.net (Корреспондент.net), Вторгнення Росії в Україну. Онлайн Сюжет, 11.04.2025, 13:41, <https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/4449684-vtorhnennia-rosii-v-ukrainu-onlain>
57. KRN.pl., Wojna w Ukrainie trwa dwa lata, ale... rynek nieruchomości kwitnie, 26.02.2024, <https://www.krn.pl/artykul/wojna-w-ukrainie-trwa-dwa-lata-ale-rynek-nieruchomosci-kwitnie,4297>
58. KSE.ua., Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року, 04.2024, https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf
59. KyivIndependent.com, Thousands of Ukrainian IDPs are struggling to adapt amid housing, employment crises, 19.07.2024, <https://kyivindependent.com/what-happens-after-evacuation-ukraines-idps-struggle-to-adapt-amid-housing-employment-crises-2/>
60. Kyivstar Business Hub (Київстар Бізнес), Ціна змін. Трансформація роздрібної торгівлі під час війни. Тренди та аналітика, 14.09.2022, <https://hub.kyivstar.ua/articles/czina-zmin-transformacziya-rozdribnoyi-torgivli-pid-chas-vijny>
61. Kyivstar Business Hub (Київстар Бізнес), Чи є перспективи для розвитку сфери послуг в Україні під час війни?, 13.06.2023, <https://hub.kyivstar.ua/articles/chy-ye-perspektyvy-dlya-rozvytku-sfery-poslug-v-ukrayini-pid-chas-vijny>
62. LODA.gov.ua. (Львівська обласна військова адміністрація), Мешканцям області нагадують про порядок надання меддопомоги на період воєнного стану, 29.03.2022р, <https://old.loda.gov.ua/news?id=66743>
63. Lun.ua., Підсумки 2023 ринку нерухомості від ЛУН, <https://lun.ua/misto/2023>
64. Lun.ua., Підсумки ринку нерухомості 2024 від ЛУН, <https://lun.ua/misto/2024>
65. Mind.ua., Росія контролює 18% території України – британське Міноборони, 05.12.2022, <https://mind.ua/news/20250345-rosiya-kontrolyue-18-teritoriyi-ukrayini-britanske-minoboroni>
66. Ministerstwo Polityki Socjalnej Ukrainy, Внутрішньо переміщені особи, 2025, <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>
67. MinRe.gov.ua. Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine, Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб, <https://minre.gov.ua/informacziya/korysna-informacziya/korysna-informacziya-dlya-vpo/dovidnyk-vpo/>
68. Money, "To zaczyna niepokoić Putina". Ukraińcy uderzają w naftowe imperium Rosji, 25.03.2024, <https://www.money.pl/gospodarka/to-zaczyna-niepokoic-putina-ukraincy-uderzaja-w-naftowe-imperium-rosji-7009773271849888a.html>

69. Money.pl, Polska bezpiecznikiem energetycznym Ukrainy. Oto, na jakie gwarancje nas stać, 11.01.2025, 19:48, aktualizacja 11.01.2025 23:02, <https://www.money.pl/gospodarka/polska-bezpiecznikiem-energetycznym-ukrainy-oto-na-jakie-gwarancje-nas-stac-7111999219346144a.html>
70. MyKyivRegion.com.ua (Моя Київщина), Які системи ППО захищають київське небо (ФОТО), 23.10.2024, 17:36, <https://mykyivregion.com.ua/news/oglyad-sucasnix-sistem-ppo-yaki-zaxishhayut-kiyiv>
71. Newsweek, Nie wiesz, kto wróg, kto przyjaciel, 11.08.2022, <https://www.newsweek.pl/swiat/spoleczenstwo/wojna-w-ukrainie-to-nasi-ludzie-chorzy-na-glowe-ale-ukraincy/brn2f9r>
72. NISS (National Institute for Strategic Studies; Національний інститут стратегічних досліджень, НІСД), Ресурси системи охорони здоров'я в умовах війни, 26.10.2022, <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/resursy-systemy-okhorony-zdorovya-v-umovakh-viyny-zhovten-2022r>
73. NISS (Національний інститут стратегічних досліджень), Відновлення ринку праці в Україні в умовах війни: регіональні аспекти, 04.03.2024, <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/vidnovlennya-ryнку-pratsi-v-ukrayini-v-umovakh-viyny-rehionalni>
74. NISS (Національний інститут стратегічних досліджень), Основні характеристики ринку праці України у першому півріччі 2024 року, 19.08.2024, <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/osnovni-kharakterystyky-ryнку-pratsi-ukrayiny-u-pershomu>
75. Novynarnia. Ukrainian newsroom (Новинарня - український ньюзрум), Вздовж північного кордону України закладено пів мільйона мін, але треба більше, — Селезньов, 12.11.2023, 18:55, <https://novynarnia.com/2023/11/12/vzdovzh-pivnichnogo-kordonu-ukrayiny-zakladeno-piv-miliona-min-ale-treba-bilshe-seleznov/>
76. NUS.org.ua (Нова Українська Школа), Менше ніж 10% українських шкіл працюють повністю дистанційно – Андрій Сташків. 07.08.2024, <https://nus.org.ua/2024/08/07/menshe-nizh-10-ukrayinskyh-shkil-pratsyuyut-povnistyu-dystantsijno-andrij-stashkiv/>
77. NV (New Voice; Новий Голос), „Щоб не допустити нового раптового наступу”: навколо Києва збудували 1000 км фортифікацій і три кільця оборони – Павлюк, 31.03.2024, 19:20, <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/nastup-na-kijiv-u-zsu-rozpovili-pro-zbudovani-fortifikaciji-navkolo-kiyeva-50405940.html>
78. OCHA (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), Ukraine Situation Report, 19.09.2024, <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-situation-report-19-september-2024-enuk>
79. OCHA (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), Ukraine Situation Report, 22.06.2022, <https://reports.unocha.org/en/country/ukraine/>
80. OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), Ukraine Humanitarian Needs and Response Plan Ukraine 2025, 16.01.2025, <https://humanitarianaction.info/article/ukraine-hnpr-2025>

81. OHCHR (UN Office of the High Commissioner for Human Rights), Report On The Human Rights Situation In Ukraine, 31.12.2024, <https://ukraine.un.org/en/286768-periodic-report-human-rights-situation-ukraine->, 1-september-30-november-2024
82. OHCHR (UN Office of the High Commissioner for Human Rights), Ukraine: Protection of civilians in armed conflict; February 2024 update, 07.03.2024, https://www.ecoi.net/en/file/local/2105976/Ukraine+-+protection+of+civilians+in+armed+conflict+%28February+2024%29_ENG.pdf
83. OHCHR (UN Office of the High Commissioner for Human Rights), Ukraine: Protection of civilians in armed conflict; November 2024 update, 10.12.2024, https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-12/Ukraine%20-%20protection%20of%20civilians%20in%20armed%20conflict%20%28November%20%202024%29_ENG.pdf
84. OHCHR (United Nations High Commissioner for Human Rights), Ukraine: civilian casualty update, UN Office of the High Commissioner for Human Rights (Author): Ukraine: civilian casualty update; Date: 28 August 2023, 28.08.2023, <https://www.ecoi.net/en/file/local/2096828/Ukraine+-+civilian+casualty+update+as+of+27+August+2023+ENG.pdf>
85. Oko.press, Połowa wszystkich uchodźców wojennych pozostała w Ukrainie. Co się z nimi dzieje? 2.01.2025, <https://oko.press/polowa-uchodzcow-wojennych-w-ukrainie>
86. Onet, Fenomen ukraińskich kolei w czasie wojny, 01.03.2023, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/fenomen-ukrainskich-kolei-w-czasie-wojny-kluczowa-role-odegral-polski-pociag/jet0528>
87. Osvita.Rajon (Район.Освіта. Сторінка видання про навчання та освіту), В Україні за період 2022 - 2024 зменшилася кількість шкіл, 18.10.2024, 17:18, <https://osvita.rayon.in.ua/news/752263-v-ukraini-za-period-2022-2024-zmenshilasya-kilkist-shkil>
88. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Drugi rok wojny: ofensywa Rosji, strategiczne złudzenia Zachodu, 23.02.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2024-02-23/drugi-rok-wojny-ofensywa-rosji-strategiczne-zludzenia-zachodu>
89. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Denys Szmyhal nowym premierem Ukrainy, 05.03.2020 <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2020-03-05/denys-szmyhal-nowym-premierem-ukrainy>
90. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Konsekwencje aneksji Krymu, 19.03.2014, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-03-19/konsekwencje-aneksji-krymu>
91. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Nie)ograniczony mandat użycia sił zbrojnych poza granicami Rosji, 23.02.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-02-23/nie-ograniczony-mandat-uzycia-sil-zbrojnych-poza-granicami-rosji>
92. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Pokrowsk gotuje się do obrony. 908. dzień wojny, 20.08.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-08-20/pokrowsk-gotuje-sie-do-obrony-908-dzien-wojny>

93. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Republiki wojenne w Donbasie rok po wybuchu konfliktu, 17.06.2016, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-06-17/republiki-wojenne-w-donbasie-rok-po-wybuchu-konfliktu>
94. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Rok wojny w analizach Ośrodka Studiów Wschodnich, 23.02.2023, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/ROK%20WOJNY_OSW_2302.pdf
95. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Rosja: uznanie niepodległości Donbasu, 22.02.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-02-22/rosja-uznanie-niepodleglosci-donbasu>
96. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Rosjanie kontratakują w obwodzie kurskim. 936. dzień wojny, 17.09.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-09-17/rosjanie-kontratakuja-w-obwodzie-kurskim-936-dzien-wojny>
97. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Rosyjski atak na Ukrainę (24 lutego, godz. 9.00), 24.02.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-02-24/rosyjski-atak-na-ukraine-24-lutego-godz-900>
98. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Trwałe państwo. Trzydziestolecie niepodległości Ukrainy, 24.08.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2021-08-24/trwale-panstwo-trzydziestolecie-niepodleglosci-ukrainy>
99. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Zbrodnicze rosyjskie ataki na Krzywy Róg. 1140. dzień wojny, 08.04.2025, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2025-04-08/zbrodnicze-rosyjskie-ataki-na-krzywy-roq-1140-dzien-wojny>
100. OSW, Negocjacje w Rijadzie: niejasne ustalenia, wątpliwa implementacja, 27.03.2025, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2025-03-27/negocjacje-w-rijadzie-niejasne-ustalenia-watpliwa-implementacja>
101. PHR (Physicians for Human Rights), Лікарні під прицілом. Як Росія протягом року знищувала систему охорони здоров'я України, <https://phr.org/wp-content/uploads/2023/02/EXEC-SUMMARY-Destruction-and-Devastation-Ukraine-Feb2023-UKRAINIAN-WebOptimized.pdf>
102. Polskie Radio, Putin przejął kolejny kluczowy punkt w Donbasie. Piszą o zdobyciu Kurachowa, 11.01.2025, <https://polskieradio24.pl/artykul/3469502,putin-przejal-kolejny-kluczowy-punkt-w-donbasie-pisza-o-zdobyciu-kurachowa>
103. Portal „Decentralization” (Портал „Децентралізація”), Administrative - territorial structure of Ukraine (Адміністративно-територіальний устрій), https://decentralization.ua/state?sort_direction=&sort_by=
104. Portal „Decentralization” (Портал „Децентралізація”), Реалізація військовими адміністраціями населених пунктів окремих повноважень ОМС в умовах воєнного стану - методичні рекомендації та зразки документів, 02.12.2022, https://decentralization.ua/news/15825,https://decentralization.ua/uploads/library/file/830/Metodychni_rekomendatsii_Viiyskovi_administratsii_realizatsiia-povnovazhen-2772-7349-2998.1.pdf
105. Pravda.com.ua, Створює затишок практично з нічого: як дівчина з Криму допомагає ВПО облаштувати старі будинки на Чернігівщині,

19.06.2024, <https://life.pravda.com.ua/society/stvoryuye-zatishok-praktichno-z-nichogo-yak-divchina-z-krimu-dopomagaye-vpo-oblashtuvati-stari-budinki-na-chernigivshchini-302180/>

- 106.** President.ua., Dokumenty, <https://www.president.gov.ua/documents/all>
- 107.** President.ua., Ukaz Prezydenta Ukrainy Nr 69/2022 Pro zahalnu mobilizaciju, 24.02.2022, <https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413>
- 108.** Pro Vijnny, Kyiv – naybezpechnishe misto? Yakі sistemi захищають столицю від ворожих ударів, 20.11.2023, 16:20, <https://viyna.progroshi.news/news/viyna/podiji/kijiv-naybezpechnishe-misto-yaki-sistemi-zahishchayut-stolycyu-vid-vorozhiv-udariv-12682.html>
- 109.** Radio eM, Ukraina. Rząd zezwolił na obowiązkową ewakuację dzieci z obszarów działań wojennych, 07.03.2023, <https://www.radioem.pl/doc/8118532.Ukraina-Rzad-zezvolil-na-obowiazkowa-ewakuacje-dzieci-z>
- 110.** Radio Svoboda (RFE/RL's Ukrainian Service; Радіо Свобода – Українська редакція Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода, РВЄ/РС), Україна буде ключовим елементом стримування Росії у Європі: CSISE про переговори з Путіним, 31.01.2025, 09:56, <https://www.radiosvoboda.org/a/eksperty-csis-putin-rf-ukrayina/33298094.html>
- 111.** Radio Svoboda (RFE/RL's Ukrainian Service; Радіо Свобода – Українська редакція Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода, РВЄ/РС), Повернення до шкіл, бомбосховища та канікули: що варто знати про навчальний рік 2024/25, 01.09.2024, 09:00, <https://www.radiosvoboda.org/a/novyy-navchalnyy-rik-v-ukrayini-shcho-treba-znaty/33096681.html>
- 112.** RAU (Retail Association of Ukraine; Асоціація ритейлерів України), Топ-10 українських продуктових мереж за кількістю магазинів і темпами відкриттів у 2023 році, 17.10.2023, 09:00, <https://rau.ua/novyni/top-10-erezh-kilkistju-magaziniv/>
- 113.** RBC Ukraine (РБК Україна), Демограф Олександр Гладун: Треба визнати, що нас в країні після війни буде 30 мільйонів, 29.10.2024, 08:00, <https://www.rbc.ua/rus/news/demograf-oleksandr-gladun-treba-viznati-shcho-1730104443.html>
- 114.** RBC Ukraine (РБК Україна), Як працюватимуть дитячі садочки з 1 вересня: у МОН розкрили деталі, 29.08.2024, 10:30, <https://www.rbc.ua/rus/news/k-pratsyuvatimut-dityachi-sadochki-1-veresnya-1724916757.html>
- 115.** Relief Web, Ukrainian Crisis: Situational Analysis, 05.03.2024, <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukrainian-crisis-situational-analysis-05-march-2024>
- 116.** RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), More Than 700,000 Ukrainian Children Taken To Russia Since Full-Scale War Started, Official Says, 31.07.2023, <https://www.rferl.org/a/russia-children-taken-ukraine/32527298.html>
- 117.** RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), Zelenskiy Appeals To Ukraine's Partners To Send Demining Equipment, 13.08.2023, <https://www.rferl.org/a/ukraine-demining-mines-equipment-danger-russia/32545930.html>
- 118.** Ridna Kraina, 17 років без смертної кари в Україні, 22.02.2017, <https://ridna.ua/2017/02/17-rokiv-bez-smertnoji-kary-v-ukrajini/>

119. Rzeczpospolita, Ukraina opóźnia wybory parlamentarne po raz pierwszy w historii, 27.07.2023, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art38868391-ukraina-opoznia-wybory-parlamentarne-po-raz-pierwszy-w-historii>
120. Rzeczpospolita, W ataku na Lwów spłonął magazyn organizacji Caritas, 19.09.2023, <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art39131541-w-ataku-na-lwow-splonal-magazyn-organizacji-caritas-bylo-w-nim-300-ton-darow>
121. Rzeczpospolita, W Poławie zakończono akcję ratunkową po sobotnim ataku, 02.02.2025, <https://www.rp.pl/swiat/art41755441-wojna-rosji-z-ukraina-dzien-1075>
122. Rzeczpospolita, W styczniu 13 ataków, 60 alarmów powietrznych w Kijowie. Zginęło 5 osób, 01.02.2025, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art41754291-wojna-rosji-z-ukraina-dzien-1074>
123. SQE. State Service of Education Quality of Ukraine (ДСЯО. Державна служба якості освіти України) Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році, <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf>
124. Supreme Council of Ukraine (Verkhovna Rada Ukrainy). Legislation of Ukraine (Верховна Рада України. Законодавство України), Про затвердження Указу Президента України „Про продовження строку дії воєнного стану в Україні”, 29.10.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4024-20/Text>
125. Supreme Council of Ukraine (Verkhovna Rada Ukrainy). Legislation of Ukraine (Верховна Рада України. Законодавство України), Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією. Документ z1668-22, чинний, поточна редакція від 27.12.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22>
126. Supreme Council of Ukraine (Verkhovna Rada Ukrainy). Legislation of Ukraine (Верховна Рада України. Законодавство України), Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією. Документ z1668-22, чинний, поточна редакція від 27.12.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22>
127. Supreme Council of Ukraine (Verkhovna Rada Ukrainy). Legislation of Ukraine (Верховна Рада України. Законодавство України), Кодекс цивільного захисту України, Документ 5403-VI, чинний, поточна редакція - Редакція від 01.01.2025, підстава - 4170-IX, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17/Text>
128. Supreme Council of Ukraine (Verkhovna Rada Ukrainy). Legislation of Ukraine (Верховна Рада України. Законодавство України), Указ Президента України „Про утворення військових адміністрацій”, Документ чинний, редакція прийняття від 24.02.2022, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022/Text>
129. Suspilne Media (Суспільне Мовлення України-Суспільне ЗМІ України. Новини України), Верховна рада підтримала продовження воєнного

стану і мобілізації в Україні, 16.04.2025, 11:15, <https://suspilne.media/995963-verhovna-rada-pidtrimala-prodovzenna-voennogo-stanu-i-mobilizacii-v-ukraini/>

130. Suspilne Media (Суспільне Мовлення України-Суспільне ЗМІ України. Новини України), Перейменування в Миколаєві: ОВА запропонувала власні варіанти топонімів попри голосування містян, 17.07.2024, 15:20, <https://suspilne.media/mykolaiv/792079-perejmenuvanna-v-mikolaevi-ova-zaproponovala-vlasni-varianti-toponimiv-popri-golosuvanna-mistan/>
131. Suspilne Media (Суспільне Мовлення України-Суспільне ЗМІ України. Новини України), Друга річниця удару Росії по Миколаївській обласній раді: що відомо з трагедії, 29.03.2024, 12:24, <https://suspilne.media/mykolaiv/716372-druha-ricnica-udaru-rosii-po-mikolaivskij-oblasnij-radi-so-vidomo-z-tragedii/>
132. Suspilne, Зеленський назвав три причини, чому президентські вибори в Україні потрібно відкласти, 08.03.2024, <https://suspilne.media/701664-zelenskij-nazvav-tri-precini-comu-prezidentski-vibori-v-ukraini-potribno-vidklasti/>
133. Svoi.city, Житло для ВПО. Розповідаємо, де переселенці можуть знайти тимчасовий прихисток, 18.04.2024, <https://svoi.city/articles/355069/zhitlo-dlya-vpo-rozpovidayemo-de-pereselenci-mozhut-znajti-timchasovij-prihistok>
134. TSN.ua. (ТСН.ua.), Путіна це здивує: як Київ готується до нападу Росії, 29.02.2024, 17:43, <https://tsn.ua/exclusive/putina-ce-zdivuye-yak-kiyiv-gotuyetsya-do-napadu-rosiyi->
135. TSN.ua. (ТСН.ua.), Цього не повинен знати ворог: як та чим оборонятимуть Київ у разі повторного наступу, 29.02.2024, 08:00, <https://tsn.ua/exclusive/cogo-ne-povinen-znati-vorog-yak-ta-chim-oboronyatimut-kiyiv-v-razi-povtornogo-nastupu-2523970.html>
136. UHC, Мапа атак на заклади охорони здоров'я України. Інфографіка: за весь час війни, 24.02.2022-12.01.2025, <https://hospitalsunderattacks.org.ua/>
137. UKC (Урядовий контактний центр), Довідкова інформація, <https://ukc.gov.ua/a-dovidkova-informatsiya-a/>
138. Ukraine Alarm, Застосунок Повітряна тривога, <https://www.ukrainealarm.com/>
139. Ukrainska Pravda. Ukrainian online newspaper (Українська правда. Українське суспільно-політичне інтернет-ЗМІ), Як працює місцеве самоврядування в умовах воєнного стану?, 23.03.2022, 15:00, <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/03/23/7333907/>
140. UkrInform, В Україні створили понад мільйон місць для проживання переселенців – звіт ТСК, 25.04.2023, <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3700653-v-ukraini-stvorili-ponad-miljon-misc-dla-prozivanna-pereselenciv-zvit-tsk.html>
141. UkrInform, Вибори під час війни: не потрібні й не можливі, 29.02.2024, <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3833475-vibori-pid-cas-vijni-ne-potribni-j-ne-mozlivi.html>
142. UKurier.ua (Урядовий кур'єр), «Оселя: З початку 2024 року українці взяли кредити на придбання житла на 1 млрд грн, 30.01.2024, <https://ukurier.gov.ua/uk/news/yeoselya-z-pochatku-2024-roku-ukrayinci-vzyali-kre/>

- 143.** UN News Ukraine: Population drops by 10 million since Russia invaded in 2014, UNFPA reports, 22.10.2024, <https://news.un.org/en/story/2024/10/1155976>
- 144.** UNHCR (UN High Commissioner for Refugees), Refugees from Ukraine registered for Temporary Protection or similar national protection schemes in Europe, 07.03.2023, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- 145.** UNHCR (UN High Commissioner for Refugees), Ukraine emergency: Three years one, 2025 update, <https://data.unhcr.org/en/documents/download/114594>
- 146.** UNHCR (UN High Commissioner for Refugees), Ukraine Fact Sheet; Ukraine; February 2024, 08.02.2024, <https://www.ecoi.net/en/file/local/2105721/bi-annual-fact-sheet-2024-02-ukraine.pdf>
- 147.** UNHCR (UN High Commissioner for Refugees), Ukraine Refugee Situation, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- 148.** UNHCR (UN High Commissioner for Refugees), Ukraine Situation Flash Update /66; 12.03.2024, <https://www.ecoi.net/en/file/local/2105434/2024+03+08+Ukraine+Flash+Update+No+66.pdf>
- 149.** Verkhovna Rada, The Constitution of Ukraine. Document 254к/96-BP, valid, current version - Revision on January 1, 2020, on the basis - 27-IX, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/page>
- 150.** WHO (World Health Organization), Grim milestone on World Humanitarian Day: WHO records 1940 attacks on health care in Ukraine since start of full-scale war, 19.08.2024, <https://www.who.int/europe/news/item/19-08-2024-grim-milestone-on-world-humanitarian-day--who-records-1940-attacks-on-health-care-in-ukraine-since-start-of-full-scale-war>
- 151.** WorldAtlas.com., Major Ethnic Groups Of Ukraine, 18.07.2019, <https://www.worldatlas.com/articles/major-ethnic-groups-of-the-ukraine.html>
- 152.** BBC Україна, Чи буде кому лікувати українців і скільки медиків виїхали за кордон або мобілізувались, 27.10.2023, <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cv20443p506o>